

RESEPTI.

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti 1/1996 – ISSN 1235-8878
toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa

- KATSAUKSIA KIRKKO-
JEN VÄLISIIN SUHTEISIIN
- MATKARAPORTTEJA
- EKUMENIIKAN ARKISTO
TIEDOTTA
- AJANKOHTAISIA JUL-
KAISUJA JA ESITELMIÄ
- MINNE MENNÄ
- EKUMEEENISIA KOULU-
TUSMAHDOLLISUUKSIA

1. KATSAUKSIA KIRKKOJEN VÄLISIIN SUHTEISIIN

Piispa Eero Huovinen: Porvoon yhteinen julkilausuma ja Pohjoismaiden ja Baltian kirkkojen odotukset. Puhe Porvoo-Meissen-Leuenberg -konsultaatiossa Ranskan Liebfrauenbergissä 8.9.1995	3
Leuenberg-Meissen-Porvoo -konsultaation raportti	9
Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista	12

2. KOKOUS- JA MATKARAPORTTEJA

Professori Juha Seppo: Uudet vapaudet ja kirkon ja valtion suhteet. Tilburgin konferenssi 17.-18.11.1995	22
Risto Cantell: Neuvottelu EKD:ssa ja VELKD:n synodi Tübingenissä 10.-18.10.1995	29
Pirjo Työrinoja: "Porvoo on yhteinen asiamme" - Apostolisuus-kokous Roomassa 23.-24.11.1995	38
Laura Maria Raitis: Raportti Euroopan kirkkojen konferenssin Study Committeeen kokouksesta Saksassa 10.-16.6.1995	43

3. AJANKOHTAISIA JULKAISUJA JA ESITELMIÄ

Petri Järveläinen: Teologian, tieteen ja kirkon suhteesta	45
---	----

4. MINNE MENNÄ

Väitöksiä	50
Vierailuluentoja systemaattisen teologian laitoksella	50

5. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Kiinnostaako Faith and Order?	51
Stipendier vid Nordiska ekumeniska rådet i Uppsala	52
Luterilaisen maailmanliiton stipendit	53

????????????Reseptio+tilauslomake

RESEPTIO/Kirkon ulkoasiain osasto, teologiset asiat
osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 90-1802 287, fax 90-1802 230
yhteystieto: Helsingin yliopisto, p. 90-1912 3025, fax 1912 3033
toimitus: Dos. Juhani Forsberg, TT Matti Kotiranta (toimitussihteeri), TT Antti Raunio,
TK Antti Saarelma; taitto: Minna Sipilä

Katsauksia kirkkojen välisiin suhteisiin

Porvoon yhteinen julkilausuma ja Pohjoismaiden ja Baltian kirkkojen odotukset

Puhe Porvoo-Meissen-Leuenberg -konsultaatiossa Ranskan Liebfrauenbergissä 8.9.1995

Piispa Eero Huovinen

Suomen luterilainen kirkko ei ole vielä virallisesti hyväksynyt Porvoon asiakirjaa, mutta tulee käsitykseni mukaan teemmään niin marraskuun kirkolliskokouksessa. Puheenvuoroni pääkysymys on: miksi me Suomen luterilaisessa kirkossa haluamme liittyä Porvoon yhteiseen julistukseen? Kysymys on erityisen kiinnostava sekä meille suomalaisille että tämän konsultaation osanottajille, myös sen vuoksi että kirkkomme ei ole allekirjoittanut Leuenbergin asiakirjaa.

Porvoon asiakirjassa on kolme myönteistä mahdollisuutta ja elementtiä, jotka käsitykseni mukaan saattavat auttaa meitä matkallamme kohti yhteistä päämääräämme.

1. Hengellis-opillinen tie kohti näkyvää ykseyttä

Ekumeenisten asiakirjojen joukossa Porvoon yhteiselle julkilausumalle on tyypillistä, että tavoitteeksi asetetaan kirkkojen näkyvä ykseys.

Näkyvän ykseyden tavoite edellyttää, että itse kristillinen kirkko ymmärretään historiassa toimivaksi instituutioksi, jonka näkyvillä muodoilla on olennainen asema kristillisen uskon kokonaisuudessa. Vajavaisena ja syntisenäkin kirkko on Jumalan merkki ja instrumentti evankeliumin viemiseksi koko maailmalle. Kirkko ei ole vain ihmismielen sisäisten elämysten kollektiivinen nimitys, vaan kirkko ja sen

konstituutio kuuluu olennaisena osana itse uskoon ja sen sisältöön.

Asiakirjassa todetaan: "Kirkko on jumallinen todellisuus, pyhä ja tämän äärellisen todellisuuden ylittävä; samaan aikaan se inhimillisenä laitoksena on osallinen epävarmuudessaan ja hauraudessaan koko ihmisyyteen rikkinäisyydestä." (20)

Millä tavalla kohti kirkkojen näkyvää ykseyttä pyritään? Porvoon asiakirjan ekumeenista metodologiaa, siis sen valitsemia tieitä kohti kirkon ykseyttä, haluaisin luonnehtia *hengellisi-opilliseksi*.

Hengellisellä metodilla tarkoitan kahta asiaa. Yhtäältä ekumeeninen toiminta ja myös itse kristillinen kirkko ymmärretään hengelliseksi todellisuudeksi. Näkyvään ykseyteen pyrkiminen on elämää Kristuksen yhteydessä ja osallisuudessa. Kirkon ykseys ei ole vain praktinen tavoite, vaan tämä ykseys kuuluu itse uskoon. Jumalaan ei voi uskoa ilman että pyrkii olemaan yhtä kaikkien uskovien kanssa. Tästä johtuu, että ekumeeniset pyrkimykset ovat rukouksen sävyttämiä; kirkko ja koko sen elämä on jatkuvasti riippuvaista siitä, että Jumala itse pitää sitä yllä. Sen vuoksi myös kirkon ykseys on yhtä aikaa meidän rukoustemme päämäärä ja kuitenkin yksinomaan Jumalan lahja.

Toisaalta hengellinen metodi kuvaa sitä tapaa ja tyyliä, jolla tietä kohti ykseyttä kuvataan. Porvoon asiakirjaa sävyttää rukouksen ja nöyryyden henki. Dokumentin *genus litterarum* on hengellinen. Asiakirjaa voi lukea omaksi hengelliseksi hartaudekseen. Kirkkojen ykseyttä ei ymmärretä inhimillisten strategioiden tai kirkkopoliittisten ponnistelujen tuotteek-

si, vaan lahjaksi, jonka Kolmiyhteinen Jumala omilleen antaa.

Porvoon asiakirjassa lausutaan: "Kristittyjen ja kirkkojen välistä yhteyttä ei tulisi pitää vain inhimillisen toiminnan tuloksena. Se on jo annettu Kristuksessa lahjana, joka tulee ottaa vastaan, ja 'niin kuin jokainen hyvä lahja tulee myös ykseys Isältä Pojan kautta Pyhässä Hengessä'." (21)

Hengellinen metodi antaa sävynsä myös sille, miten yhteinen teologinen työskentely ymmärretään. Porvoon yhteisen julkilausuman "sydän" on kolmas pääluku "Yhteiset uskon tulkinnat". Tässä ekumeenisen metodologian kannalta tärkeässä luvussa halutaan liittää toisiinsa rukous ja oppi.

"Anglikaaneilla on tapana korostaa liturgian merkitystä Kirkon uskon tunnustamisessa. Luterilaisilla on ollut tapana tältä kieltämättä panna enemmän painoa opilliselle tunnustukselle. Kumpikin näkevät kuitenkin *lex orandi* (rukouksen lain) ja *lex credendi* (uskon lain) liittyvän läheisesti toisiinsa." (29)

Kristillisen kirkon dogma nähdään olennaiseksi osaksi sitä apostoleista alkavaa traditiota, joka kulkee kuin vahva virta läpi historian. Porvoon asiakirja ei edusta modernille keskieuropalaiselle protestantismille ominaista aktualistista Ereignis-teologiaa, vaan se panee painoa kristillisen uskon aidolle historialliselle jatkuvuudelle. Uskon ja kirkon kontinuiteetti näkyy siinä, miten asiakirja ymmärtää uskon salaisuuden, mutta myös opeissa Jumalasta, kristologiasta, vanhurskauttamisesta, sakramenteista – siis kautta linjan.

Kristillisessä traditiolla on oma sisäinen struktuurinsa, jopa oma hengellinen kielenä. Teologinen syventyminen uskon mysteeriiin on meidän väistämätön tehtävämme. Meille luterilaisille on ollut tärkeää, että se näkyvä ykseys, jota kohti pyrimme, perustuu opilliseen yksimielisyyteen ja siten myös hengelliseen ja liturgiseen yhteyteen.

Tähän perusnäkemykseen hengellisen elämän ja kristillisen opin sisällön yhteenkuuluvuudesta nojaa myös asiakirjan keskeinen jakso 32, jossa yhteinen opillinen yksimielisyys (*doctrinal agreement*) lausutaan julki.

2. Yksimielisyys uskon rikkaasta aarteesta

Porvoon asiakirjan sisältämä substantiaalinen yksimielisyys uskon sisällöstä on klassisen kristinuskon mukainen. Klassisen kristinuskon ajatuksella on sekä formaalinen että sisällöllinen merkityksensä.

Yhtäältä oman aikamme usko on ratkaisevasti riippuvainen Pyhästä Raamatusta uskon lähteenä. Vanhan kirkon suuret uskontunnustukset, mutta myös reformaation aikaiset tunnustukset "vahvistavat selvästi" (*explicitly confirm*) apostoleilta periytyvän uskomme.

Toisaalta myös kristillisen uskon sisällöllisellä jatkuvuudella on Porvoon asiakirjassa suuri paino. Uskomme perustaviin tunnusmerkkeihin kuuluu, että se on uskoa Kolmiyhteiseen Jumalaan ja hänen toimintaansa historiassa, uskoa lihaksi tulleen Kristukseen. "Uskomme siis, että Nasaretin Jeesus on tosi Jumala ja tosi ihminen, ja että Jumala on yksi Juma-

la kolmessa persoonassa, Isä, Poika ja Pyhä Henki." (32 d)

Luterilaiselta kannalta on merkittävää, millä tavalla asiakirjassa kuvataan ihmisen vanhurskauttaminen ja pelastuminen. Vaikka asiakirja ei käytäkään traditionaalisia luterilaisia käsitteitä, se kuvaa asiallisesti sen, mitä me klassisesti olemme tarkoittaneet lain ja evankeliumin käsitteillä. Yhtäältä Jumalan käskyt velvoittavat meitä rakkauteen Jumalan ja lähimmäisten edessä, toisaalta ne "paljastavat meidän syntimme ja että me jatkuvasti tarvitsemme hänen armoaan." (32 b)

Asiakirjassa korostetaan tasapainoisesti vanhurskaaksi lukemisen ja vanhurskaaksi tekemisen yhteenkuuluvuutta. Luterilaisen vanhurskauttamisopin intentioiden mukaisesti asiakirjassa sanotaan, että "meidät luetaan vanhurskaiksi ja tehdään vanhurskaiksi Jumalan edessä yksin armosta uskon kautta Herramme ja Vapahtajamme ansioiden tähden, ei omien tekojemme eikä ansioittemme tähden" (32 c) Suomen luterilainen kirkko on erilaissa ekumeenisissa yhteyksissään pyrkinyt korostamaan sitä, että vanhurskauttamiseen kuuluu olennaisesti ihmisen reaalin yhdistyminen Kristukseen ja Jumalaan.

Porvoon yhteisessä julkilausumassa vanhurskauttamisen rikas sisältö tulee esiin jo asiakirjan alkupuolella, silloin kun siinä puhutaan Jumalan valtakunnan mysteeristä. Jumalan armo "saattaa meidät Jumalan tahdon piiriin" (*we have been drawn into the sphere of God's will*). Jumala "sovittaa meidät itsensä kanssa", hän "vapauttaa luomakunnan kaikesta orjuudesta ja yhdistää kaiken yhdeksi itsensä kanssa". (14) Kristuksen elämän, kuoleman ja ylösnousemuksen tarkoitus on

”yhdistää meidät” (*to bring us to unity*) Jumalan itsensä kanssa. ”Uskossa vastaanotettu armo” ”nostaa meidät uuteen elämään”, ”uudestisyntyttää” meidät. (15)

Yksimielisyyden laaja-alaisuus tulee ilmi myös siinä, mitä yhdessä voidaan sanoa jumalanpalveluksesta, kirkko-opista, kasteesta ja Herran pyhästä ehtoollisesta. Asiakirja välttää sen reformaation ja erityisesti valistuksen jälkeiseen kehitykseen liittyneen onnettoman tulkinnan, jossa Jumalan sanan korostus on nähty vastakohdaksi sakramentaaliselle elämälle.

Vanhurskauttamisoppia koskevasta yksimielisyydestä huolimatta Porvoon asiakirjassa ei pyritä samanmuotoisuuteen; aito moninaisuus säilyy. Esimerkiksi konfirmaatiosta on kaksi erilaista perinnettä, anglikaaneilla piispallinen ja luterilaisilla papin toimittama.

3. Kirkon virka evankeliumin ja koko kirkon palvelijana

Luterilaiselta kannalta asiakirja sisältää epäilemättä tiettyjä uusia korostuksia. Varsinkin asiakirjan erityisaihe, kysymys piispan virasta, merkitsee luterilaisille kirkkoille haastetta arvioida omaa kirkollista järjestystään. Ruotsin ja Suomen kirkkoille tämä arviointiprosessi on luontevampi omaksua kuin niille luterilaisille kirkkoille, joissa piispalliseen järjestykseen on suhtauduttu kriittisemmin.

Piispuuden ymmärtämisessä on kuitenkin jo nyt voitu saavuttaa sellainen yksimielisyys, joka mahdollistaa molempien puolien virkojen tunnustamisen. Asiakirja korostaa nimittäin, että piispan virka

ja piispallinen suksessio tulee nähdä koko kirkon koko apostolisen jatkuvuuden puitteissa. Piispallinen järjestys ei siis ole eikä voi olla kirkon uskonkokonaisuudesta irrallinen omalaksinen lisäke. Piispan tulee aina olla alisteinen koko kirkon apostoliselle uskolle, elämälle ja opille. Piispa on ennen muuta evankeliumin ja kirkon jatkuvuuden palvelija. Tämä asiakirjan intentio perustuu yhteiseen käsitykseen Jumalan vanhurskauttavasta armosta, joka klassisesti onkin ollut luterilaisuudelle keskeinen kirkon ykseyden edellytys.

Jotkut kriitikot, myös Suomessa, ovat epäilleet Porvoon dokumenttia sen vuoksi, että siinä puhutaan piispanvirkaa koskevasta yksimielisyydestä. Arvostelijat kysyvät, sitoudummeko hyväksymään sellaisen käsityksen apostolisesta seuraannosta (suksessiosta), joka mahdollisesti olisi meille vieras. Samoin on arveltu, että asiakirja sitoi meidät käsitykseen ns. kolmisäikeisestä virasta (piispa, pappi, diakoni), josta omassa kirkossamme parhaillaan keskustellaan. Kaikki nämä kysymykset on kohdattava avoimesti. Samalla on huolellisesti tutkittava, mitä asiakirjassa todella sanotaan.

Edellä mainitsemani asiakirjan kohta 32 on tärkeä myös sen vuoksi, että se osoittaa selvästi, millaiseen kokonaisuuteen virkakysymys Porvoon asiakirjassa sijoittuu. Virkaoppi ei ole irrallinen saareke, vaan se täytyy ymmärtää yhteydessä uskon keskukseen. Viran tulee aina olla Jumalan sanan ja evankeliumin alainen.

Anglikaaninen kirkko on perinteisesti pitänyt piispojen historiallista jatkuvuutta kirkollisen yhteyden yhtenä välttämättömänä ehtona. Piispojen ketju apostolien ajasta ulottuu nykyisiin piispoihin. Lute-

rilaiset taas ovat pitäneet tärkeimpinä uskon ja opin jatkuvuutta.

Porvoon asiakirjasta käy ilmi, että anglikaanit ovat tulleet luterilaisia vastaan – ainakin puolittien. Historiallinen piispuus ei ole välttämätön ehto kirkon ykseydelle. Asiakirja sanoo selvästi, että piispallinen jatkuvuus ”ei sellaisenaan takaa kirkon uskollisuutta” eikä myöskään ”piispan henkilökohtaista uskollisuutta”. (51) Ekumeenisesti on merkittävää, että anglikaanit ovat – toisin kuin ennen – valmiit tunnustamaan myös sellaisen kirkon piispanviran päteväksi, jossa piispan vihkijänä uskonpuhdistuksen aikaan (*at the time of the Reformation*) on ollut pappi tai presbyteri (52–53). Myös diakonian virka on asia, jossa vielä etsitään yhteistä näkemystä (58 b).

Historiallinen piispuus ei ole kirkollisen ykseyden ehto. Asiakirja sanoo piispuutta ”merkiksi” (*sign*). ”Merkin” käsite herättää meissä luterilaisissa kysymyksiä. Eikö se johda viran ja sakramenttien rinnastamiseen?

Ymmärrän Porvoon asiakirjan niin, että ”merkillä” tarkoitetaan todistusta ja ilmausta Jumalan uskollisuudesta. Tärkein ”merkki” on koko kirkko. ”Koko kirkko on merkki Jumalan uskollisuudesta.” (50, myös 32 k) Virkaa ei asiakirjassa rinnasteta sanaan ja sakramentteihin; sen tehtävänä on sanan ja sakramenttien hoitaminen eli palveleminen. ”Kirkon yhteyden luovat sanan julistus ja sakramenttien jakaminen, joita hoitaa kirkon ordinoitu virka.” (17) Virkaa ei siis ymmärrettä sel-laiseksi armon ”vaikuttavaksi merkkiä” (*effective sign*), jollaisina luterilaisuudessa on pidetty kastetta ja alttarin sakramenteja.

Porvoon asiakirjaa luettaessa on otettava huomioon se, miten voimakkaasti siinä puhutaan koko kirkon jatkuvuudesta. Keskeisessä kohdassa 32 ”koko Jumalan kansan yhteinen pappeus” edeltää pappisvirkaa ja piispan virkaa. Muunlaista tulkintaa luterilaisten olisikin vaikea hyväksyä.

Porvoon asiakirjassa piispan virkaa koskeva luku on otsikoitu: ”Piispuus kirkon apostolisuuden palvelijana” (34–57). Sama henki on myös itse tekstissä. Ratkaisevaa kirkon jatkuvuudessa on koko kirkon apostolisuus ja jatkuvuus. Virka on palvelun virka monessa eri mielessä. Virka palvelee evankeliumia ja on sen alainen. Viran tehtävänä on palvella koko kirkkoa. Piispan virka on asiakirjan mukaan aina sidottu yhtäältä evankeliumin ja toisaalta koko kirkon palvelukseen. Oman kirkkomme piispainkokouksen lausunnossa korostetaan, että piispan virka tulee ”asettaa evankeliumin auktoriteetin alaisuuteen”.

Usein ajatellaan, että kirkon virasta puhuminen johtaa hierarkkisuuteen, virkavaltaisuuteen ja byrokratisoitumiseen. Joskus ajattelen, että asia on pikemminkin päinvastoin. Väkevin perustelu herrakulttuuria vastaan voi olla, että koko ajan muistutetaan viran hengellisestä palveluudesta. Kirkon historia tuntee – niin Suomessa kuin muualla – monia kirkko-ruhtinaita, jotka ovat yhtä aikaa torjuneet kaiken virkateologian ja kuitenkin hallinneet seurakuntia kovalla kädellä.

Puheen kirkon virasta tulisi muistuttaa kaikkia – ja eniten pappeja ja piispoja – siitä, että me olemme palvelijoita ja vain palvelijoita. Jeesuksen sana on ajankohdainen: ”Te tiedätte, että hallitsijat ovat kansojensa herroja ja maan mahtavat pi-

täivät kansoja valtansa alla. Niin ei saa olla teidän keskuudessanne. Joka tahtoo teidän joukossanne tulla suureksi, se olkoon toisten palvelija, ja joka tahtoo tulla teidän joukossanne ensimmäiseksi, se olkoon toisten orja." (Matt. 20:25-27)

4. Miksi Porvoo, mutta ei Leuenberg?

Suomen luterilainen kirkko on osallistunut alusta alkaen tiiviisti Leuenbergin konkordiaa koskeviin oppikeskusteluihin. Suomessa on seurattu tarkasti, eräiden mielestä jopa liian yksityiskohtaisesti niiden keskustelujen kehitymistä. Leuenbergin asiakirja käännettiin pian suomeksi ja meillä on huolellisesti analysoitu näiden suhteiden esihistoriaa ja lähentymisessä käytettyjä metodeja. Perusteellisen teologisen ja kirkollisen harkinnan nojalla kirkkomme päätti vuonna 1977 olla allekirjoittamatta Leuenbergin konkordiaa. Mainittakoon, että muutkaan pohjoismaat eivät hieman vaihtelevin perustein ole allekirjoittaneet asiakirjaa.

Suomen luterilaisen kirkon pidättyvä kanta konkordian allekirjoittamiseen on teologinen. Pääkysymyksemme on koskenut sitä tapaa eli metodologiaa, jolla konkordia pyrkii kohti kirkkojen ykseyttä. Luterilaisuus on traditionaalisesti ajatellut

niin, että kirkkojen todellinen ykseys edellyttää konsensusta kristillisen uskon sisällöstä. Tässä suhteessa konkordia sisältää "puutteita ja tulkinnallisia epäselvyyksiä", joiden vuoksi edellytykset yhtä sopimukseen puuttavat.

Luterilaisuudelle on aina ollut ominaista historiallisen jatkuvuuden korostus. Luther ei halunnut perustaa uutta kirkkoa, vaan hän tahtoi nojata uudistusvaatimuksiinsa Pyhään Raamattuun ja klassiseen vanhan kirkon traditioon. Suomen luterilaisen kirkon kirkolliskokous esitti vuonna 1977 toivomuksensa, että varhaisen kirkon ekumeenisten uskontunnustusten keskeiset elementit saisivat niille kuuluvan aseman reformatoristen kirkkojen kesken. Tältä pohjalta Suomen luterilainen kirkko on ilmaissut halunsa jatkuvasti osallistua myös reformoitujen kirkkojen kanssa käytäviin oppikeskusteluihin.

Kristillisten kirkkojen yhteistyö on ratkaisevasti riippuvainen siitä hengellisestä ja teologisesta jatkuvuudesta, joka ulottuu kristillisen uskon varhaisiin vuosisatoihin saakka. Tästä jatkuvuudesta nousevat käsin myös vastauksemme ajankohdaisiin ja moderneihin haasteisiin. Ilman yhteyttä klassiseen kristilliseen perintöön yhteinen todistuksemme jää vain aktualistiseksi julistukseksi tai pelkäksi oman kokemuksemme ilmaukseksi.

Leuenberg–Meissen–Porvoo-konsultaation raportti

Leuenbergin kirkkoyhteisö oli kutsunut edustajat Ison Britannian ja Irlannin anglikaanisista kirkkoista, Pohjoismaiden luterilaisista kirkkoista, metodistikirkkoista ja Leuenbergin konkordian allekirjoittaneista kirkkoista koolle Liebfrauenbergiin syyskuun 6.–10. 1995. Neuvotteluun osallistui tarkkailijoita roomalaiskatolisesta kirkosta, ortodoksisista kirkkoista, vanhakatolisista kirkkoista ja hussilaisesta Veljesyhteisöstä sekä edustajia maailmanlaajoisista kristillisistä yhteisöistä ja kansainvälisistä ekumeenisista organisaatioista (KMN, LML, RML, KEK). Konsultaation tehtävänä oli tutkia seuraavia Euroopassa viime vuosina syntyneitä kirkkojen välisiä sopimuksia ja saattaa ne keskusteluun keskenään: Leuenbergin konkordia (1973) ja sen jälkeisen teologisen työskentelyn tulokset, ennen muuta asiakirja Jeesuksen Kristuksen kirkko, Wien (1994), Meißenin julistus Saksan evankelisen kirkon (EKD) ja Englannin kirkon välillä (1988) ja Porvoon julistus

Britannian ja Irlannin anglikaanisten kirkkojen sekä Pohjoismaiden ja Baltian luterilaisten kirkkojen välillä (1993).

Konsultaatio totesi kiitollisena kirkkojen yhteen kasvamisessa tapahtuneen edistymisen. Se painotti tämän kehityksen välttämättömyyttä Euroopan uuden tilanteen asettamissa haasteissa ja korosti kaikkien kirkkojen yhteistä vastuuta evankeliumin julistamisesta, yhteisestä todistuksesta ja yhteisestä palvelemisesta Euroopassa.

1. Kasvava yhteys

1.1. Kirkkojen välisen sopimusten tarkka tutkiminen osoitti laajan yksimielisyyden. Seuraavissa asioissa todettiin perustava konsensus: Raamatun ja vanhan kirkon uskontunnustusten auktoriteetti, evankeliumin ymmärtäminen viestiksi Jumalan vanhurskauttavasta työstä, joka uudistaa ihmisen ja vapauttaa hänet vas-

tuulliseen palveluun maailmassa, kaste, eukaristia, kirkon ymmärtäminen sanasta ja sakramenteista elävien uskovien yhteisöksi ja Jumalan pelastavan työn merkiksi ja välineeksi, eskatologinen täyty-mys.

Tunnetusti näiden kirkkojen välillä on vielä eroja eräissä ordinoitua virkaa ja piispuutta koskevissa kysymyksissä. Niiden parissa on vielä tehtävä työtä, mutta lähentymistä on jo selvästi tapahtunut.

I.2. Kokouksessa tuli selväksi, että tarkasteltavat sopimukset on ymmärrettävä laajan reseptioprosessin yhteydessä. Asiakirjoissa on jo reseptoitu kirkkojen paikallisen ja kansallisen lähentymisen sekä maailmanlaajojen ekumeenisten dialogien tuloksia, jotka nyt johtavat erilaisissa olosuhteissa konkreettisiin sopimuksiin. Eri kirkkojen on nyt hyväksyttävä ja otettava vastaan sopimuksissa aikaansaatu kansainvälisten dialogien reseptio, joka siten tulee konkreetiksi.

II. Erilaisuus ja lähentyminen

II.1. Löydetty yhteiset näkökohdat eivät kuitenkaan merkitse sitä, että kaikki julistukset olisivat samalla tasolla, sillä niiden taustat, menetelmät ja päämäärät eivät ole yhdenmukaiset.

II.1.1. Sopimukset yhdistävät erilaisia kirkkoperheitä. Ne ovat määrättyjen olosuhteiden mukaisia, niillä on erityiset historialliset taustat ja ne ovat tiettyjen kirkollisten kokemusten ilmauksia. Siksi ne eivät ole helposti käännettävissä toistensa kielelle.

II.1.2. Yksittäisiä teologisia kysymyksiä koskevasta konsensuksesta huolimatta

asiakirjojen painopisteet eivät ole samat. Tämä koskee erityisesti käsitystä episkopén, piispan viran ja apostolisen sukse-sion, painoarvosta. Tähän kytkeytyy erilaisia visioita kirkon yhteydestä ja toisis-taan poikkeavia kuvauksia kirkkojen näkyvän yhteyden päämäärästä.

Yhteys, jonka jo koemme, sallii jokaisen sopimuksissa mukana olevan kirkon tun-nustaa toisensa Jeesuksen Kristuksen kir-kon aidoiksi ilmauksiksi. Tämä tekee mahdolliseksi erilaiset sanan ja sakra-menttien yhteyden muodot sekä ordinaa-tiossa välitetyn viran tunnustamisen Ju-malalta saaduksi. Teologisesti on edel-leen selvitettävä sitä, millä tavalla tämä yhteys voidaan ja miten se tulee toteuttaa näkyvällä tavalla.

II.2. Tarkasteltavana olevat kolme sopi-musta ovat kukin edelleen kehkeytyvässä prosessissa. Siksi niitä tulee kehittää kun-kin ominaislaadun mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan sulje pois niiden välistä dialo-gia, vaan pikemminkin edellyttää sitä.

II.2.1. Dialogissa on erityisesti kiinnitet-täviä huomiota monien anglikaanisten, lu-terilaisten, reformoitujen ja metodististen vähemmistökirkkojen tilanteeseen koko Euroopassa. Näistä kirkkoista moni ei vie-lä ole riittävästi mukana kirkkojen välisissä sopimuksissa.

II.2.2. Tietyissä kysymyksissä tarvitaan välttämättä yhteistä teologista jatkotyö-skentelyä. Myönteistä on, että EKD ja Englannin kirkko suunnittelevat pitävän-sä 1996 teologisen konferenssin episko-pé-kysymyksestä. Käsityksemme mu-kaan episkopé-aihetta käsittelevän ko-kouksen ei tulisi tarkastella vain viran historiallista suksessiota vaan samalla myös kirkon johtajuuden viran rakenteita

ja kirkkojärjestystä sekä virkaan kuulu-vaa pastoraalista valvontaa ja viranhoi-don henkilökohtaista toteuttamista.

Yhdessä tulisi käsitellä kysymyksiä kir-kon yhteydestä ja missiosta sekä yhtei-sestä todistuksesta ja palvelusta yhteis-kunnassa.

II.2.3. Euroopassa näiden kolmen kirkko-yhteisön välisen dialogin tulee tapahtua läheisessä yhteydessä muihin eurooppa-laisiin kirkollisiin organisaatioihin, kuten kristillisten maailmanyhteisöjen Euroo-pan sihteeristö, Faith and Order -komis-sion alkava Euroopan työ, Euroopan kir-kkojen konferenssi (CEC) ja EECCS. Kaikkea työskentelyn päällekkäisyyttä tulee välttää.

III. Uusia askeleita

Seuraaviin koko Euroopan kattaviin konkreettisiin hankkeisiin on ryhdyttävä, jotta voitaisiin selvittää sopimusten yh-teensopivuus ja niissä mukana olevien kirkkojen osallisuus yhteen, pyhään, ka-toliseen ja apostoliseen kirkkoon.

III.1. Pohjoismaiden luterilaisten kirkko-jen tulisi selvittää, voidaanko jo olemas-saolevaa yhteistyötä Leuenbergin kirkko-yhteisön kanssa laajentaa ja syventää, eri-tyisesti ottaen huomioon Leuenbergin uusi asiakirja Jeesuksen Kristuksen kir-ko.

III.2. Anglikaanisten, luterilaisten, refor-moitujen ja unioitujen kirkkojen suhteis-sa Euroopassa on havaittavissa kaksi uut-ta kehityssuuntaa. Vuonna 1991 allekir-joitettiin Meissenin julistus Englannin kir-kon ja EKD:n välillä. Parhaillaan on käynnissä dialogi Iso-Britannian ja Irlan-

nin anglikaanisten kirkkojen ja Ranskan luterilaisten ja reformoitujen kirkkojen välillä. Kun tämä dialogi on saatu päätök-seen, tulisi selvittää, mitä mahdollisuuksia olisi koko Euroopan luterilaisten, re-formoitujen, unioitujen ja metodististen kirkkojen vastavuoroiseen tunnustami-seen ja sanan ja sakramenttien yhteyteen. Samalla on selvitettävä, eikö Leuenber-gin kirkkoyhteisö voisi luterilaisten, re-formoitujen ja unioitujen edustajana huo-lehtia tällaisesta dialogista Euroopassa. Tällainen prosessi voi tietenkin toteutua vain läheisessä keskusteluyhteydessä Porvoon sopimuksen allekirjoittaneiden kirkkojen ja Euroopan metodistisen neu-voston kanssa.

III.3. Käsillä olevien sopimusten välinen liittäminen toisiinsa tai uusien sopimus-ten työstäminen on tietysti nähtävä koko ekumeenisen liikkeen asettamaa taustaa vasten (KMN:n Faith and Order -komis-sion työ, kansainväliset bilateraalit dia-logit, kirkollisten maailmanyhteisöjen kehittyvät suhteet ja vastaava kehitys muissa maanosissa). Kaikki kolme sopi-musta ovat tietoisesti koko ekumeenisen liikkeen palveluksessa ja niiden tarkoitus on osoittaa teitä kohti Kristuksen yhden kirkon näkyvää ykseyttä.

III.4. Asianosaisia yhteisöjä pyydetään huomaan tarvittavat kontaktit välittääk-seen tietoa, tukeakseen edellä kuvattua prosessia ja seuratakseen sen edistymistä.

Liebfrauenberg, 9. syyskuuta 1995.

Käännös: Antti Raunio

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista¹

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain neuvoston lausunto Luterilaisen maailmanliiton ja Roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston asiakirjaluonnoksesta.

1. Asiakirjan tarkoitus ja luonne

"Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista" on ekumeeninen asiakirja, jonka tarkoituksena on osoittaa ja ilmaista vanhurskauttamisoppia koskeva yhteisymmärrys, joka on saavutettu luterilais-roomalaiskatolisessa dialogissa viimeisten 25 vuoden aikana. Sekä asiakirja että sen esipuhe korostavat, että kyseessä ei ole uusi keskusteludokumentti, joka sisältäisi uusia perusteluja saavutetulle yhteisym-

märrykselle, vaan ainoastaan tiivistelmä jo saavutetusta konsensuksesta. Kyseessä on nimenomaan teologinen asiakirja, joka pyrkii esittämään niin suuren yhteisymmärryksen vanhurskauttamisopista, että sitä koskevat molempien puoliset tuomiot voidaan todeta kohteettomiksi. Asiakirja ilmaisee lopuksi myös (kohta 43), mitä johtopäätöksiä tästä yhteisymmärryksestä olisi tehtävä. Luterilaiset kirkot joutuvat ottamaan asiakirjaan ja siitä tehtäviin johtopäätöksiin kantaa nyt siitä syystä, että Luterilaisen maailmanliiton pääsihteeri Ishmael Noko on LML:n neuvoston valtuuttamana pyytänyt luterilaisien kirkkojen kannanotot asiakirjasta. LML:n jäsenkirkkoille 30.1.1995 lähettämässään kirjeessä hän on muotoillut kaksi kysymystä, joihin kirkkojen tulee kan-

nanotoissaan vastata. Kysymykset ovat seuraavat:

"1. Voiko kirkkonne tunnustaa, että se luterilais-roomalaiskatolinen yhteisymmärrys, jonka Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista esittää, on sopusoinnussa apostolisen evankeliumin kanssa, jota Pyhä Raamattu julistaa ja josta ekumeeniset uskontunnustukset ja luterilaiset tunnustuskirjat todistavat?"

"2. Voiko kirkkonne hyväksyä Yhteisessä julistuksessa esitetyn yhteisymmärryksen riittäväksi perustaksi julistukselle, että vanhurskauttamisoppia koskevat oppituomiot, jotka sisältyvät luterilaisiin tunnustuskirjoihin, eivät koske nykyistä roomalaiskatolista kirkkoa?"

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain neuvosto tarkastelee seuraavassa lausunnossaan asiakirjan tavoitetta ja arvioi sen sisältöä sekä esittää siihen muutoksia. Suomen ev.lut. kirkon kirkolliskokous ottaa kantaa vasta lopulliseen asiakirjaan ja antaa aikanaan vastauksensa edellä esitettyihin tai myöhemmin mahdollisesti esitettäviin vastaaviin kysymyksiin. Kirkolliskokouksen lopulliseen vastaukseen tulee luonnollisesti vaikuttamaan se, miten ja missä määrin kirkkomme ja muiden kirkkojen esittämät muutosehdotukset on otettu huomioon lopullisessa tekstissä. Ulkoasiain neuvosto toteaa samalla, että asian käsittelyaika-
taulu on varsin kireä. Tähän prosessiin osallistuvien paikalliskirkkojen jäsenten, jotka edustavat kirkon yhteistä pappeutta, tulee saada mahdollisuus keskustella Yhteisestä julistuksesta ja ottaa siihen kantaa omien kirkkojensa järjestysten mukaisesti. Jotta aito ekumeeninen reseptioproessi tulisi mahdolliseksi, kirkkomme julkaisi Yhteisen julistuksen luonnostekstin

suomennoksen ja pyrki siten saamaan aikaan laajan keskustelun siitä kirkossamme. Käsillä oleva asia on niin tärkeä, että aikataulukysymykset määräytyvät itse asian perusteellisen ja huolellisen käsittelyn asettamista vaatimuksista. Mikäli asiaa ei saada päätökseen vielä vuonna 1997, sen käsittelyä on jatkettava viivytyksettä kirkkojen antaman palautteen viitoittamalla tavalla.

2. Yhteisen julistuksen tavoite ja pääsisältö

Asiakirjan tarkoituksena on etsiä ja muotoilla sellainen yhteisymmärrys vanhurskauttamisopissa, joka riittäisi molempien puolisten oppituomioiden julistamiseen kohteettomiksi. Tämä käy ilmi asiakirjan esipuheesta, joka alkaa seuraavasti: *"Yli 25 vuotta sekä kansainväliset että kansalliset luterilais-roomalaiskatoliset dialogikomisiot ovat pyrkineet saamaan aikaan konsensuksen siitä, miten vanhurskauttamisoppi ymmärretään ja mikä on sen paikka teologiassa... Tämän yhteisen julistuksen ja siten niiden keskusteluasiakirjojen perusteella, jotka ovat sen takana, Roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvosto ja Luterilainen Maailmanliitto pyytävät... kirkkoja tutkimaan ja – niin toivotaan – hyväksymään dialogikomisioiden tarjottaman konsensuksen."*

Asiakirja ei missään kohden kuitenkaan tielmällisesti eksplikoi siinä esitetyn konsensuksen luonnetta. Asiakirjan keskeisissä kohdissa todetaan, että Julistuksen tarkoituksena on ilmaista vanhurskauttamista koskeva perustava yksimielisyys ("grundlegende Übereinstimmung", kohta 42.) Julistus käyttää tästä yksimielisyydestä useita rinnakkaisilmaisuja, kuten

1) Suomennos kirkon ulkoasiain neuvoston 30.1.1996 hyväksymästä saksankielisestä lausunnosta.

peruskonsensus ("Grundkonsens", kohdat 12, 42), **konsensus** ("Konsens", kohta 45), **yhteisymmärrys** ("das gemeinsame Verständnis", kohdat 5, 12, 45 sekä 3. luvun otsikko).

Asiakirjan käsite **perustava yksimielisyys** on siis ymmärrettävä niin, että vanhurskauttaminen on mahdollista ilmaista opillisin lausein, jotka molemmat osapuolet voivat hyväksyä. Tämä käy kiistatta ilmi Julistuksen kohdasta 5: "Se haluaa osoittaa, että dialogiensa perusteella luterilaiset ja roomalaiskatoliset pystyvät nyt **muotoilemaan ja esittämään yhteisen käsityksen vanhurskauttamisopin uskon-sisällöstä**" (myös kohta 42). Asiakirja ei näin ollen esimerkiksi erota toisistaan vanhurskauttamisen "tapahtumaa" ja sitä koskevaa opillista ilmaisua.

Samalla on kuitenkin huomattava, että asiakirjan sisältämä oppikonsensus ei sisällä **kaikkea**, mitä asianomaiset kirkot vanhurskauttamisesta opettavat. Siinä pyritään esittämään saavutettu yhteisymmärrys, joka riittää siihen, että jäljelle jäävät eroavuudet "eivät erota, tai niiden ei tulisi erottaa, kirkkoja toisistaan" (Esi-puhe). Asiakirjassa jätetään tilaa erilaisille terminologioille ja teologisille korostuksille, joiden ei kuitenkaan katsota estävän yhteisen julkilausuman antamista.

Tämän vuoksi näkemys perustavasta yksimielisyydestä olisi asiakirjassa ilmaistava niin selkeästi, ettei siinä saavutetun yhteisymmärryksen luonne jää moniselitteiseksi. Mitä perustava yksimielisyys vanhurskauttamisopista tarkoittaa suhteessa riittävään oppikonsensusukseen ja täydelliseen oppikonsensusukseen?

Tältä pohjalta ymmärrämme myös edellä esitettyjen, LML:n pääsihteerin kysy-

mysten sisällön siten, että niissä mainittu **konsensus** ei tarkoita täydellistä yksimielisyyttä vanhurskauttamisopista asianomaisien kirkkojen välillä. Pidämme mahdollisena, että asiakirjan hyväksymisen jälkeenkin molempien osapuolten välillä vielä jää vanhurskauttamisoppia koskevia teologisia tulkintaeroja ja että niiden vanhurskauttamisopit jäsentyvät kokonaisuudeksi toisistaan poikkeavalla tavalla. Tästä huolimatta pidämme mahdollisena, että osapuolten välillä voidaan saavuttaa vanhurskauttamisopissa riittävä konsensus, jossa on voitettu ne erimielisyydet, jotka vaativat osapuolia edelleen tuomitsemaan toinen toisensa.

Yhteinen julistus rakentuu niille tuloksille, joita viime vuosikymmenien aikana luterilais-roomalaiskatolisessa dialogissa on saavutettu. Tämä käy yksityiskohtaisesti ilmi Julistuksen lähdeosasta. Julistukselle olisi kirkkomme käsityksen mukaan kuitenkin eduksi, jos se liittyisi myös pohjoismaisen reformaation tutkimuksen tuloksiin sekä Faith and Order -liikkeen työskentelyyn. Näin vanhurskauttamisopin trinitaarinen ja kristologinen perusta voitaisiin esittää selkeämmin. Myös asiakirjan "**Kirkko ja vanhurskauttaminen**" sisältämien näkökohtien nojalla voitaisiin korostaa vanhurskauttamisopin trinitaarista perustaa.

Itse asiakirja sisältää Johdannon lisäksi viisi lukua: 1. Raamatun sanoma vanhurskauttamisesta 2. Vanhurskauttamisopin ekumeeninen problematiikka 3. Yhteinen käsitys vanhurskauttamisesta 4. Miten osapuolet ymmärtävät vanhurskauttamisen ja 5. Saavutetun konsensus merkitys. Näistä luvut 3 ja 4 ovat tärkeimmät, sillä saavutettu konsensus esitetään varsinaisesti niissä. Lisäksi asiakirjassa on laaja lähdeviiteisuus (Läh-

teet), jossa esitetään viitteet niihin dialogityöskentelyssä syntyneisiin lähteisiin, joihin Yhteisen julistuksen sisältämät kannanotot perustuvat ja joista ne saavat tutkimukseen nojaavat perustelunsa (ks. kohta 6).

3. Yhteisen julistuksen arviointia

Luku 1 esittää keskeiset raamatunkohdat, joihin sanoma vanhurskauttamisesta perustuu. Luku on lähinnä vain raamatunkohtien luettelo, jonka osia ei ole nivottu yhteen. Esille otetut raamatunkohdat olisivat vaatineet myös yhteistä tulkintaa, jotta ne nykyistä paremmin palvelisivat asiakirjan tarkoitusta.

Raamatunkohtien luettelo alkaa ns. pienoisevankeliumilla (Joh 3:16). Vanhurskauttamisen kristologista perustaa koskeva raamattuaineisto tulisi kuitenkin esittää laajemmin. Inkarnaatiota, lunastusta ja sovitusta vanhurskauttamisen edellytyksenä olisi jo tässä kohdassa korostettava painokkaammin kuin käsillä olevassa tekstissä.

Jakso voisi nykyistä selvemmin tuoda ilmi, että kirkkojemme vanhurskauttamista koskevan opetuksen raamatullisessa perustassa Paavali ja Johannes kuuluvat yhteen. Tekstistä puuttuvat myös kokonaan Vanhan testamentin todistukset, joihin kuitenkin viitataan taustadokumenteissa (esim. Kirche und Rechtfertigung, luku 2.2.). Galatalaiskirjettä on käytetty hyväksi lähinnä viittaamaan Pyhän Hengen aikaansaamiin hedelmiin vanhurskautetussa. Itse vanhurskauttamisanoman kannalta keskeiset Galatalaiskirjeen luvut 3 ja 4 tulisi ottaa mukaan. Kuten vielä jäljempänä esitetystä perusteluista käy ilmi, myös sellaiset raa-

matunkohdat, jotka puhuvat Kristuksen asumisesta uskovassa ja uskovan olmisesta Kristuksessa, ovat jääneet liian niukkojen mainintojen varaan.

Julistuksen raamatuteologinen perustelu on toisellakin tavalla jäänyt epäselväksi. Asiakirja toteaa, että tähänastiset dialogit "ovat avainkysymyksissä perustuneet viime vuosikymmenien eksegeettikan, historian ja systemaattisen teologian tieteelliseen tutkimukseen" (kohta 3) ja että "käyttämällä hyväkseen nykyisen raamatutieteen, teologian- ja dogmihistorian tutkimuksen uusia tuloksia... ekumeeninen dialogi on löytänyt perustavan yksimielisyyden vanhurskauttamisopista" (kohta 12). Kun kuitenkin moderni eksegeettinen tutkimus vanhurskauttamisopista on tuottanut myös asiakirjan käsityksistä poikkeavia tuloksia, olisi ollut sitäkin tähdellisempää esittää myös valittujen raamatunkohtien yhteistä tulkintaa.

Luvun 1 sisältämä tulkinta Pyhän Hengen osuudesta vanhurskauttamisessa on sikäli oireellinen, että se toistuu myöhemmin asiakirjassa eri muodoissa useita kertoja. Kohdassa (10) sanotaan: "**Jumala antaa näin vanhurskautetuille Pyhän Hengen (Room 8:10) kasteen kautta (1 Kor 6:11)**". Tämä ilmaus johtaa käsitykseen, että vanhurskauttaminen ja Pyhän Hengen työ ovat eri asioita ja että Pyhä Henki annetaan uskovalle vanhurskauttamisen jälkeen tai sen seurauksena. Tässä tulee ilmi asiakirjan pneumatologinen puutteellisuus, joka ei riittävästi anna tilaa sille uskonkäsitykselle, että Pyhä Henki toimii alusta asti itse vanhurskauttamisessa.

Edellä mainittujen näkökohtien huomiointi ei muuttaisi itse Julistuksen perusintentiä, vaan pikemminkin se

vahvistaisi sitä antamalla sille nykyistä vanhemman raamatullisen pohjan, josta asianosaisten kirkkojen välillä ei ole erimielisyyttä.

Muutosesitykset lukuun 1:

Lisätään jaksot Aabrahamin vanhurskauttavasta uskosta (1 Moos 15:6) sekä Israelin valinnasta. Lisäksi siinä siteerataan seuraavat raamatunkohdat: Gal 3 ja 4 (soveltuvien osin); Gal 2:17–21, Ef 3:17; (Kristuksen asuminen uskovissa); 1 Joh 1:8–10 (vanhurskautetun syntisyys). Lukua olisi kokonaisuudessaan syvennettävä siten, että raamatunkohtien tulkintayhteys vanhurskauttamisoppiin tulee näkyviin.

Kohdassa 10 korvataan lause *“Jumala antaa näin vanhurskautetuille Pyhän Hengen (Room 8:10) kasteen kautta (1 Kor 6:11)”* seuraavilla lauseilla: *“Jumala vanhurskauttaa meidät lahjoittamalla Pyhän Hengen (Room 8:9–11). Hän tekee meidät vanhurskaiksi Pyhän Hengen voimasta (1 Kor 6:11) kasteessa, mikä merkitsee yhteenkasvamista Kristukseen sekä hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa (Room 6:3–11; Kol 2:11–15).”*

Kohdassa 11 tulisi myös puhua viimeksimainittuihin raamatunkohtiin liittyen kasteessa lahjoitettuun vanhurskauteen perustuvasta elämästä.

Luvussa 2, joka sisältää vain yhden kappaleen, tulisi vanhurskauttamisopin ekumeenista problematiikkaa kuvata hieman laajemmin ja todeta uusien tutkimustulosten merkitys vanhurskauttamista koskevalle raamatullis-kirkolliselle opetuk-

selle, jota molemmat osapuolet ovat – tosin eri tavoin – kaventaneet.

Luku 3 *“Yhteinen käsitys vanhurskauttamisesta”* on osoitus luterilais-roomalais-katolisen dialogin merkittävistä tuloksista. Luterilaiselta kannalta tässä luvussa on lausuttu se, mikä vanhurskauttamisopissa on keskeistä: *“Jumala ottaa meidät yhteyteensä yksin armosta ja uskosta Kristuksen pelastustekoon, ei meidän ansioittemme perusteella...”* (kohta 14) ja: *“...syntisinä me elämme vain Jumalan anteeksiantavasta ja uutta luovasta armosta, jonka me saamme vain lahjana ja otamme uskossa vastaan, mutta emme – missään muodossa – voi koskaan omin voimin ansaita”* (kohta 16). Tosin sanon *“omin voimin”* poistaminen sulkisi ansioajatuksen vieläkin yksiselitteisemmin pois.

Kohta 17 on periaatteelliselta merkitykseltään erityisen tärkeä, koska siinä määritellään vanhurskauttamisopin paikka kristillisen uskon kokonaisuudessa: *“Sen vuoksi vanhurskauttamisoppi, joka käsittelee ja selittää tätä sanomaa, ei ole vain eräs osa kristillisen uskonsisällön kokonaisuudessa. Sillä on samalla laaja kriittinen ja normatiivinen tehtävä, koska se aina suuntaa kirkon opetuksen ja toiminnan raamatullisen Kristus-todistuksen keskukseen”* (kohta 17).

Yksi aikaisemman erimielisyyden pääaiheista koski sitä, tuleeko vanhurskauttaminen ymmärtää pelastuksen yhdeksi osaksi, jonka rinnalla on muita yhtä tärkeitä osia, vai pelastussanomana ytimeksi, joka liittyy ja vaikuttaa kristillisen uskonkäsityksen koko sisältöön. Luterilaiselta kannalta on erittäin merkittävää, että nyt luterilaiset ja katolilaiset voivat yhdessä tunnustaa, että vanhurskauttamisella on

sekä dogmaattinen että kriteriologinen merkitys kristinuskossa. Dogmaattisessa mielessä vanhurskauttaminen merkitsee ihmisen pääsemistä osalliseksi Kristuksesta ja hänen sovitustyöstään, siis sekä Kristuksen persoonasta että teosta. Kriteriologisessa merkityksessä kristinuskon kaikki opinkohdat ovat suhteessa vanhurskauttamiseen. Toisin sanoen se, mitä vanhurskauttamisesta opetetaan, vaikuttaa myös muiden opinkohtien tulkintaan. Vanhurskauttamisopin kriteriologisen merkityksen hyväksyminen ei kuitenkaan voi tarkoittaa sitä, että kristillisen uskon sisältö olisi redusoitavissa vanhurskauttamisoppiin.

Lukuun olisi kuitenkin tarpeen lisätä erillinen kohta, jossa esitettäisiin yhteisymmärrys vanhurskauttamisopin kristologisesta perustasta.

Kohta 15 tulisi muotoilla uudestaan siten, että sen alkuosassa tulisi korostetummin näkyviin vanhurskauttaminen Jumalan tekona. Nyt siinä korostuu ongelmallisen tavalla vastakkainasettelu Jumalan teko – ihmisen vastaus.

Muutosesitykset lukuun 3:

Lisätään kohta 13b:

“Yhteinen uskomme on, että vanhurskauttaminen on kolmiyhteisen Jumalan teko. Isä lähetti Poikansa maailmaan pelastamaan syntisiä. Kristuksen ihmiseksi tuleminen, hänen kuolemansa ja ylösnousemisensa ovat vanhurskauttamisen perusta ja edellytys. Siten vanhurskauttaminen on olennaisesti sitä, että Kristus itse on meidän vanhurskautemme, josta me tulemme osallisiksi Pyhän Hengen kautta.”

Kohta 15:

“Jumalan vanhurskauttava teko Kristuksessa voidaan ottaa vastaan vain uskossa, jonka kautta ihminen julistetaan ja tehdään vanhurskaaksi. Usko vastaanottaa sen, mitä sana ja sakramentit lupaavat ja antavat uskovien yhteisössä. Usko itsessään on Jumalan lahja Pyhässä Hengessä. Pyhä henki vaikuttaa sanassa ja sakramenteissa ja johtaa samalla uskovia siihen elämän uudistukseen, joka saa täyttymyksen iankaikkisessa elämässä.”

Kohta 16:

Sanat *“omin voimin”* poistetaan.

Luvussa 4 *“Miten osapuolet ymmärtävät vanhurskauttamisen”* eksplikoidaan sekä molempien osapuolien yhteisymmärrys että niiden erityiskorostukset, jotka nekin pyritään yhteisymmärryksestä käsin suhteuttamaan toisiinsa.

Luvun ensimmäinen kohta (18) on koko asiakirjan avain, koska siinä lausutaan yhteinen tunnustus, *“että ihminen on pelastuksessaan täysin riippuvainen Jumalan pelastavasta armosta”* ja että *“vanhurskauttaminen tapahtuu yksin armosta”*. Tämä affirmatiivinen tunnustus saa vielä vahvistuksensa siitä negatiivisesta toteamuksesta, että ihminen *“on itsessään kyvytön ansaitsemaan vanhurskauden Jumalan edessä tai edes kääntymään Jumalan puoleen saadakseen pelastuksen”*. Kohdissa 19 ja 20 katolilaisen ja luterilaisen tradition erityiskorostukset suhteutetaan hyväksyttävällä tavalla kohdan 18 perusväittämiin.

Jakso "Ihmisen kyvyttömyys" (luku 4.1.) on luterilaiselta kannalta muotoiltu tyydyttävästi, vaikkakaan siinä ei ole otettu huomioon luterilaista käsitystä, jonka mukaan syntinen kykenee vastustamaan ja tosiasiassa vastustaa Jumalan pelastavaa toimintaa. Jos roomalaiskatolinen osapuoli on valmis hyväksymään luvun kuvauksen ihmisen kyvyttömyydestä pelastukseen, on olemassa hyvät edellytykset saavuttaa asiakirjan ilmaisema eku-meeninen tavoite (kohta 43).

Luvussa 4.2. lausutaan julki käsitys vanhurskauttamisesta sekä vanhurskaaksi julistamisesta että vanhurskaaksi tekemisestä. Tähän liittyy kiinteästi myös seuraavan alaluvun 4.4. kohta 30, jossa sama asia ilmaistaan käsittepareilla "forensinen" ja "efektiivinen" sekä "vanhurskaaksi julistaminen" ja "vanhurskaaksi muuttaminen". Tästä jaksosta alkaen asiakirjan 4. lukuun sisältyy joitakin kohtia, jotka mielestämme vaativat tarkennuksia.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko hyväksyy käsityksen, että mainitut kaksi puolta liittyvät vanhurskauttamisessa erottamattomasti yhteen. Mutta samalla se korostaa, että tämä yhteenkuuluvuus tulisi ja se voidaan ilmaista siten, että tietyt virhetulkintamahdollisuudet voidaan välttää ja että Julistuksen oikeasuuntainen perusintention saa teologisesti nykyistä vankemman perustelun.

Luvun 4. perusongelma on siinä, että se kuvaa vanhurskaaksi tekemistä pääosin ihmisessä tapahtuvana uudistumisena. Julistuksen näkökulma on siis tältä osin antropologinen. Tällöin on mahdollista, että asiakirjan oman intention vastaisesti tätä uudistumista kuitenkin pidetään pelastuksen edellytyksenä. Tämä väärinkäsitys voidaan torjua vain siten, että mu-

kaan otetaan vanhurskauttamisen trinitaarinen, kristologinen ja pneumatologinen perusta.

Toisin sanoen asiakirjassa on lausuttava, että sekä vanhurskaaksi lukemisen/julistamisen että vanhurskaaksi tekemisen/muuttamisen perusta, syy ja subjekti on Kolmiyhteinen Jumala itse. Isä antoi Poikansa meidän vanhurskaudeksemme. Kristus itse on vanhurskauttavassa uskossa läsnä, hän "asuu" meidän sydämissämme. (Ef 3:17; Gal 2:20) Myöskään Pyhä Henkeä ei anneta vasta sille, joka jo on vanhurskautettu (vrt. kohdat 10, 14 ja 21) vaan hän toimii vanhurskauttamisessa sen alusta saakka (kuten asia on ilmaistu kohdassa 15). Asiakirjan yksi korjausta vaativa puute on siinä, että vanhurskauttamisopissa pneumatologiaa ei ole riittävästi johdonmukaisesti yhdistetty kristologiaan.

Vanhurskaaksi julistaminen ja vanhurskaaksi tekeminen liittyvät myös yhteen siinä, että usko Kristukseen tekee ihmisen osalliseksi Kristuksesta ja luo communio Kristuksen ja uskovan välille. Vanhurskauttaminen ei siis merkitse vain ihmisen "hyväksymistä" (vrt. engl. kohta 10: "It means acceptance into communion with God") vaan hänen "ottamistaan" (saks. Aufnahme) tähän communioon. Tämä vanhurskauttamisen ulottuvuus on Julistuksessa kyllä mainittu ("Vanhurskauttaminen on... yhteyttä Kristukseen", kohta 28; "...uskovan vanhurskaus... on osallisuutta Kristuksen vanhurskauteen...", kohta 41), mutta sitä olisi voitu painottaa asiakirjassa huomattavasti enemmän ja syventää sitä molempien osapuolten traditioihin kuuluvalla käsityksellä, jonka mukaan communio merkitsee myös yhdistymistä (unio) Kristukseen uskossa ja rakkaudessa.

Vanhurskaaksi julistamisen ja tekemisen yhteenkuuluvuus on luterilaisessa armo-opissa ilmaistu siten että Jumalan "suosio" (favor) ja "lahja" (donum) kuuluvat yhteen, ja tällä yhteenkuuluvuudella on edellä esitetty kristologinen ja pneumatologinen pohja.

Kristuksen, hänen sanansa ja kirkkonsa sakramentaalisesta luonteesta on myös löytenyt yhteisiä näkemyksiä (Kirche und Rechtfertigung, kohdat 118–130), jotka tarjoaisivat mahdollisuuksia painottaa sekä vanhurskaaksi julistamisen että vanhurskaaksi tekemisen yhteenkuuluvuutta. Tässä yhteydessä voisi klassinen kristologinen ajatus Kristuksesta sakramentina (sacramentum) ja esimerkkinä (exemplum) korostaa vanhurskauttamisen pelastushistoriallista luonnetta ja selvittää vanhurskaaksi julistamisen ja vanhurskaaksi tekemisen välistä suhdetta.

Luvussa 4.3. "Vanhurskautetun syntisyys" on kohdassa 24 esitetty hyväksyttävällä tavalla, kuinka vanhurskautetun tulee koko elämänsä ajan taistella syntejä vastaan ja pyytää niitä anteeksi. Tätä taistelua on kohdassa 24 kuvattu luterilaisesta näkökulmasta ilmaisulla "samalla kertaan vanhurskas ja syntinen" sekä kohdissa 25 ja 26 katolilaisesta näkökulmasta käsityksellä "itsekkäistä himosta" (concupiscentia).

Luvun 4.3. ongelma luterilaiselta kannalta on, että siihen sisältyvä syntikäsitys jää liian pinnalliseksi. Tekstiä voi tulkita sillä tavalla, että vanhurskautettuun vielä jäävä syntisyys ei olisikaan sanan täydessä merkityksessä syntiä. Luterilaisen käsityksen mukaan "hallittu synti" (peccatum regnatum; ks. Luther, Antilatomus) on kuitenkin sanan täydessä merkityksessä syntiä, mutta se ei ole sen tähden "kadot-

tavaa", että läsnäolevan Kristuksen tähden Jumala ei "näe" tätä syntiä eikä "lue" sitä ihmisen tuomioksi.

On perusteltua tehdä ero keskiajalla vallinneiden erilaisten konkupisenssi-käsitysten välillä ja todeta, että luterilaisen osapuolen tuomio kohdistui nimenomaan nominalistiseen konkupisenssi-käsitykseen, jota Trento ei omaksunut (Trento liittyi tomistiseen käsitykseen; ks. Lehrverurteilung – kirkhentrennend I, s. 50–53). Siitä huolimatta toteamus, ettei konkupisenssi "enää erota vanhurskautettua Jumalasta, eikä se sen vuoksi varsinaisesti ole syntiä" on siinä määrin suppeasti ilmaistu ja edelleen harhatulkinnoille altis, että ehdotamme sen jättämistä pois. Kirkkomme jäsenten on muutoin vaikea ymmärtää, että luterilaisen ja roomalaiskatolisen kirkon välillä syntynyt yhteisymmärrys olisi sopusoinnussa oman kirkkomme perinteisen opetuksen ja nykyisen uskontajun kanssa. Trenton kirkolliskokouksen kielellistä ilmaisua ei ole hedelmällistä enää toistaa sellaisenaan. Julistukselle olisi eduksi, jos kohta 26 voitaisiin muotoilla täsmällisemmin kohdan 21 valossa. Katsomme kuitenkin, etteivät konkupisenssin erilaisiin tulkintoihin mahdollisesti sisältyvät kiistat ole riittävä syy siihen, että vanhurskauttamisoppia koskevien tuomioiden tulisi sen tähden katsoa yhä kohdistuvan toiseen osapuoleen.

Luku 4.4. "Vanhurskauttaminen uskosta ja armosta" leimaa virheellisesti "forensisen" ja "proklamatorisen" käsityksen luterilaisuuden sekä "effektiivisen" ja "transformatorisen" käsityksen katoliilaisen osapuolen tulkinnaksi. Luterilaisen käsityksen mukaan molemmat aspektit ovat vanhurskauttamisessa mukana. Luku ilmaisee kuitenkin saavutetun kon-

sensuksen hyväksyttävällä tavalla, jos edellä esitetty syventely vanhurskaaksi julistamisen ja vanhurskaaksi tekemisen yhteenkuuluvuudesta otetaan siinä huomioon (mm. kohdassa 30).

Erityisen merkittävä on kohdan 29 toteamus: *"Pyhittävä armo ei sen vuoksi koskaan tule omaisuudeksi", joka olisi ihmisen hallussa ja johon hän voisi vedota Jumalan edessä.*" Tämän kohdan perusteella tulee vielä tarkemmin selvittää, osuuko luterilaiseen traditioon sisällytetty kritiikki vielä kohteeseensa, kun se on arvostellut käsitystä, että ihminen saa vanhurskauttamisessa uuden "habituksen".

Kohdissa 31 ja 32 vanhurskauttamista ja uudistumista koskeva yhteisymmärrys saisi vakuuttavamman perustelun, jos Kristuksen todellinen läsnäolo ihmisen uuden olemisen perustana olisi niissä otettu huomioon. Uudistuminen ei ole vain ihmisen vastaus, vaan se on Jumalan omaa todellisuutta, josta vanhurskautettu on osallinen. Nyt vaarana on, että ihmisen uudistumisen ymmärretään jäävän väärällä tavalla lainomaisen puristamisen varaan.

Luvussa 4.5. on lain ja evankeliumin suhde vanhurskauttamisessa esitetty muuten varsin tyydyttävällä tavalla, mutta sitä rajoittaa jossakin määrin sama pintapuolisuus kuin Julistuksen syntikäsitystäkin. Siinä voitaisiin painokkaammin korostaa lain paljastavaa ja syyttävää tehtävää. Vanhurskautettu ei ainoastaan "jää alttiiksi (bleibt ausgesetzt, remain exposed to) lain syytöksille", vaan hän todellisuudessa on niiden alainen häneen yhä jääneen syntisyyden tähden.

Pelastusvarmuutta käsittelevä luku 4.6. esittää hyväksyttävällä tavalla käsityksen pelastusvarmuudesta sekä oikean ja väärän varmuuden erosta (certitudo – securitas). Kysymyksessä on saavutettu syvä yhteisymmärrys, jos roomalaiskatolinenkin osapuoli hyväksyy tässä luvussa esitetyn käsityksen pelastusvarmuudesta.

Myös lukuun 4.7. sisältyvä esitys vanhurskautetun hyvistä teoista on pääosin hyväksyttävä. Kohdassa 41 tulisi selvemmin korostaa, että Kristus itse ja hänen vanhurskautensa ovat aina täydellisiä mutta että vanhurskautetun ihmisen rakkaus ja hyvät teot jäävät aina epätäydelliseksi ja että ne voivat kasvaa. Vanhurskaus Jumalan hyväksymisenä ja osallisuutena Kristuksen vanhurskauteen on aina täydellistä, mutta uskovan elämässä toteutuvana vanhurskautena se on aina partiaalista. Tässä mielessä ajatus kasvusta ei ole luterilaisuudellekaan vieras. Myös Raamatun ajatus "armopalkasta" on hyväksyttävä, mutta sitä koskeva kohdan 41 lause on jäänyt epäselväksi ja on muotoiltava uudelleen.

Muutosesitykset lukuun 4:

Kohdan 20 alkuun lisätään jakso: *"Luterilaisen käsityksen mukaan ihminen on kyvytön myötävaikuttamaan pelastumiseensa, koska hän syntisenä aktiivisesti vastustaa Jumalan pelastavaa toimintaa."*

Lisätään kohtaan 21 ensimmäisen virkkeen jälkeen seuraava jakso: *"Vanhurskaaksi julistaminen ja vanhurskaaksi tekeminen kuuluvat yhteen siten, että ihminen yhdistyy uskossa Kristukseen, joka persoonassaan on meidän vanhurskaudemme: sekä syntien*

anteeksianto että itse Jumalan pyhittävä läsnäolo (Room 5:17; 1 Kor 1:30)." Kolmas lause tulisi saattaa seuraavaan muotoon: "Tullessaan osalliseksi Kristuksesta hänen syntejään ei lueta hänelle, ja Pyhän Hengen kautta Jumala luo häneen toimivan rakkauden."

Kohta 22 tulisi ilmaista seuraavasti: *"Kun luterilaiset korostavat Jumalan armoa anteeksiantavana rakkauteen, he eivät sillä kiellä armon elämää uudistavaa voimaa. He haluavat ennen kaikkea pitää kiinni siitä, että Jumalan armollinen teko pysyy vapaana inhimillisistä edellytyksistä eikä ole riippuvainen armon elämää uudistavista vaikutuksista ihmisessä."*

Kohta 26: Viimeinen lause jätetään pois (*"eikä se sen vuoksi varsinaisesti ole syntiä"*).

Kohdan 31 tulisi kuulua: *"Usko Pyhän Hengen vaikuttamana lahjana täyttää 1. käskyn ja sellaisenaan riittää vanhurskauttamiseen Jumalan edessä. Tällöin luterilaiset eivät tarkoita uskolla vain älyllistä hyväksymistä ja totenapitämistä, vaan sisällyttävät siihen myös toivon ja rakkauden."*

Kohdassa 35 on ilmaistu "jää alttiiksi" (remain exposed to/bleibt ausgesetzt) korvattava selvemällä käsitteellä, joka ilmaisee synnin todellisen vaikutuksen myös vanhurskautetussa.

Kohdassa 38 asia on esitetty katolilaisena käsityksenä myös luterilaiselta kannalta niin hyvin, että se voi-

taisiin sisällyttää molempien osapuolten yhteiseen käsitykseen.

Kohdan 41 toinen lause muotoillaan seuraavasti: *"He uskovat ja tunnustavat, että vanhurskaus Jumalan hyväksymisenä ja osallisuutena Kristuksen vanhurskauteen on aina täydellistä, mutta samalla he korostavat, että uskovan elämässä toteutuvana vanhurskautena se on aina partiaalista. Sen voi ja sen tulee kasvaa Jumalan armosta, mutta se jää aina epätäydelliseksi."*

Julistuksen viimeisessä luvussa 5 esitetään lopuksi asiakirjassa ilmaistun yhteisymmärryksen merkitys. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain neuvosto hyväksyy luvun intention, jonka mukaan kirkkomme voisi todeta, että luterilaisissa tunnustuskirjoissa roomalaiskatoliseen kirkkoon kohdistuvat tuomiot vanhurskauttamisopissa eivät enää osu kohteeseensa. Kohdassa 44 olisi kuitenkin ilmaistava selkeämmin, minkälaisiin vanhurskauttamisopin tulkintoihin aikaisemmin lausutut oppituomiot edelleen kohdistuvat. Mitä konkreettisesti tarkoittaa ilmaus: *"siellä, missä perustavassa yksimielisyydessä ei pysyt?"*

Käsillä oleva julistus ei sellaisenaan täysin tyydyttävästi ilmaise käsitystämme siitä, mitä riittävältä yksimielisyydeltä vanhurskauttamisopissa vaaditaan. Se muodostaa pohjan, jonka varaan voidaan rakentaa, mutta sitä on vielä lujitettava ja tarkistettava. Esittämämme muutosehdotukset pyrkivät käsittelemme palvelemaan sen tavoitteen saavuttamista, johon *"Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista"* tähtää.

Asiakirjan suomennosta saa KUO:sta.

Uudet vapaudet ja kirkon ja valtion suhteet Euroopassa

Tilburgin konferenssi 17.–18.11.1995

Professori Juha Seppo

Useiden Euroopan unionin jäsenmaissa toimivien yliopistojen tutkijoiden muodostama European Consortium for Church and State Research järjesti Tilburgissa Hollannissa 17.–18.11.1995 konferenssin, jonka teemana oli Uudet vapaudet ja kirkon ja valtion suhteet Euroopassa (New liberties and church and state relationship in Europe / Nouvelles libertés et relations Eglises-Etat en Europe). Konferenssi järjestettiin sikäläisen katolisen yliopiston suojissa (Katholieke Universiteit Brabant). Puheenjohtajana toimi professori David McClean Sheffieldin yliopiston oikeustieteellisestä tiedekunnasta. Konferenssiin oli kutsuttu 37 henkilöä kaikkiaan kolmestatoista Euroopan Unionin jäsenmaasta. Vuonna 1995

jäseneksi liittyneistä oli edustuksensa eh-
tynyt järjestää ainoastaan Suomi.

European Consortium for Church and State Research, jota jäljempänä kutsun tutkimusyksiköksi, on perustettu 12.12.1989 silloisten EU-maiden tieteellisten ja kirkollisten intressiryhmien toimesta. Tutkimusyksikkö on kansainvälisen, Unescon kuuluvan sosiaalitieteiden neuvoston jäsen. Tutkimusyksikön päämaja sijaitsee Milanon yliopiston kansainvälisen oikeuden laitoksella. Kaksikielisen aikakauskirjan European Journal for Church and State Research / Revue européenne des relations Églises – État julkaisupaikka on Leuven Belgiassa.

Tutkimusyksikkö harjoittaa monitieteistä kansainvälistä kirkon ja valtion välisten suhteiden selvitystyötä. Siihen liittyy oleellisena osana ajankohtaisten muutosten seuranta. Kohdealueena on Eurooppa, lähinnä Euroopan unionin jäsenmaat. Kirkkojen, muiden uskonnollisten yhteisöjen ja valtion välisiä suhteita tarkastellaan laaja-alaisesti historiallisesta, poliittisesta ja erityisesti oikeudellisesta näkökulmasta. Perustavan tieteellisen tutkimuksen lisäksi tutkimusyksikkö tarjoaa asiantuntija-apua ja muita konsulttipalveluja niin kansallisille kuin kansainvälisillekin yhteisöille ja korporatioille. Tutkimusyksikön jäsenet ovat alansa johtavia tutkijoita omissa maissaan ja useilla on suorat kanavat paitsi kirkkoihin myös maittensa lainsäädäntöelimiin.

European Consortium for Church and State Research on Euroopan merkittävimpien kirkkojen luottamusta nauttiva tieteellinen tutkimusyksikkö. Vaikka sen säännöissä ja esitteissä ei puhutakaan kirkkoista eikä muista uskonnollisista yhteisöistä muutoin kuin tutkimuskohteena, tie tutkimusyksikön jäsenyyteen kulkee eri maissa kirkollisten kanavien kautta. Myös se tosiasia, että Hollannin kaikki kirkot kuuluivat Tilburgin konferenssin huomattavimpiin sponsoreihin viestii tutkimusyksikön merkityksestä kirkkojen kannalta.

Tutkimusyksikkö järjestää vuosittain määrättyyn teemaan liittyvän konferenssin. Aikaisemmissa konferensseissa on käsitelty muun muassa kirkkojen oikeudellista asemaa, valtion taloudellista tukea kirkkoille, uskontoa ja sen opetuksen asemaa koulujärjestelmissä, avioliittoa ja siihen vihkimistä, työläinsäädäntöä ja uskonnollisten vähemmistöjen asemaa. Ennen Hollannin Tilburgia konferenssi on

kokoontunut Italiassa (Milano & Parma), Belgiassa (Leuven & Bryssel), Saksassa (Augsburg), Espanjassa (Madrid), Kreikassa (Thessaloniki) ja Ranskassa (Pariisi).

Tilburgin konferenssi oli siten järjestyksessä seitsemäs ja se keskittyi jo mainittuun teemaan Uudet vapaudet ja kirkon ja valtion väliset suhteet Euroopassa. "Uusilla vapauksilla" tarkoitettiin ensinnäkin eräitä yksilön fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen kuten esimerkiksi aborttiin, eutanasiaan, elinsiirtoihin ja -lahjoituksiin, lääketieteellisiin kokeisiin ja tietosuojaan liittyviä ongelmia. Jokaisesta maasta oli laadittu aihetta käsittelevä perusselvitys, jossa keskityttiin lähinnä vallitsevan lainsäädännöllisen tilanteen valaistamiseen mainittujen kysymysten osalta. Jotkut olivat laajentaneet aihetta myös eläin- ja muun luonnonsuojelun suuntaan. Useissa esitelmissä oli lisäksi puututtu "uusista vapauksista" käytyyn keskusteluun erityisesti kirkkojen kannalta.

Kaikki konferenssiin osallistujat eivät pitäneet käsitettä "uudet vapaudet" erityisen onnistuneena. Jotkut katsoivat, etteivät kyseiset vapaudet suinkaan olleet kaikilta osin uusia eivätkä ne myöskään muodostaneet lainsäädännöllisessä mielessä yhtenäistä kokonaisuutta. Granadalainen oikeustieteen professori Javier Martínez-Torrón jopa väitti, että käytetty ryhmittely oli pikemminkin harhaanjohtava kuin hyödyllinen. Hänen mielestään "uudet vapaudet" asettivat toisistaan poikkeavia lainsäädännöllisiä haasteita, mikä näkyi siinäkin, että länsimaissa oikeusjärjestelmissä niihin oli reagoitu epäyhtenäisellä tavalla. Trieriläinen professori Gerhard Robbers puolestaan piti yleistä tarkastelukulmaa liian individu-

alistisena ja kyseli, mitä länsimaista kollektiivisemmän kulttuurin ihmiset mahdollisesti ajattelivat "uusista vapauksista".

Pääesitelmän yleisaiheesta olivat laati-neet paikallisen yliopiston oikeustieteel-lisen tiedekunnan tutkijat, professori *Ernst Hirsch Ballin* ja tohtori *Sophie van Bijsterveld*. Kun juuri tässä esitelmässä samoin kuin tohtori van Bijsterveldin laa-timassa Hollannin tilannetta kuvaavassa alustuksessa käsiteltiin koko konferenssi-teeman kannalta erittäin oleellisia kysy-myksiä, niiden keskeistä sisältöä on ai-heellista selvittää muita esityksiä yksi-tyiskohtaisemmin.

Esitelmöitsijät totesivat johdannoksi, että kysymys "uusista vapauksista" oli tullut paljolti ajankohtaiseksi yhteiskuntamuutosta vauhdittaneen teknologisen kehi-tyksen tähden. Juuri viimeksi mainitusta oli avautunut esimerkiksi uusia elämän määrittely- ja sääntelymahdollisuuksia. Tämä puolestaan oli virittänyt keskuste-lua yksityisen ja yhteiskunnan välisten intressien tasapainosta. Myös ihmisen fyysisen koskemattomuuteen liittyvä lainsäädäntö oli joutunut muutoksen kou-riin monissa maissa. Se joutui ottamaan huomioon ja kattamaan vielä aivan äsket-täin tuntemattomia ilmiöitä. Sen tähden ei ollut yllättävää, että keskustelussa esiin-tyi erilaisia vaihtoehtoja ja että lainsää-dännöllinen valmistelutyö saattoi viedä runsaasti aikaa.

Hollantilasjuristien mielestä "uusien va-pauksien" koskeva lainsäädäntö liittyi kiinteästi kysymykseen perusoikeuksista ja niiden toteutumisen turvaamisesta. He pitivät liian individualistisesti pelkistet-tynä täydellisestä itsemääräämisoikeu-desta lähtevää vapauskäsitystä. Sen mu-

kaan totta ja oikeaa oli ainoastaan, mitä kukin henkilökohtaisesti piti sellaisena. Jokainen saattoi näin yksityisyytensä pe-rusteella toteuttaa esteettä omia taipu-muksiaan ja päättää omasta elämästään, kunhan hän vain otti huomioon toisten vastaavat yksilölliset oikeudet. Tällaisen vapauskäsityksen toteutuminen edellytti, että valtiovalta pidättäytyi lainsäädännös-sään kaikista moraalista arvostuksista ja kannanotoista ja salli yksilöiden täysin vapaasti määrittellä koko oman elämänsä ääriveriivat.

Tilburgilaisten esitelmöitsijöiden mukaan oli selvää, että pidäkkeetön individualis-mi, johon liittyi myös käsitys ihmisestä vapaana kuluttajana, näytti raunioittavan kristinuskon vuosisatojen ajan työllä ja vaivalla rakentaman, velvollisuudentun-toa ja vastuullisuutta korostaneen ihmi-syyden mallin. Juuri tämä oli eräänä syy-nä siihen, että lännen kirkot tulkitsivat helposti vallitsevaa tilannetta arvojen ra-pautumisen ja kristillisen kulttuurin krii-sin näkökulmasta.

Esitelmöitsijät katsoivat kuitenkin, ettei yhteiskunnallista tilannetta tosiasiaassa ol-lut syytä arvioida ainoastaan itsemäärää-misoikeudesta lähtevän vapauskäsityk-sen valossa. Myöskään perusoikeuksia ei voinut nyky-yhteiskunnassa enää pitää ainoastaan yksilön ja valtion välisenä ky-symyksenä. Moderni perusoikeuksien tarkastelu edellytti lisäksi yhteiskunnal-listen ryhmien ja organisaatioiden – niin myös kirkkojen – huomioon ottamista. Esitelmöitsijöiden mielestä olikin välttä-mätöntä paitsi selvittää perusoikeuksien luonnetta ja sisältöä erityisesti myös kirk-kojen panosta perusoikeuskeskustelussa.

Tieteenalansa keskusteluun liittyen Hirsch Ballin ja van Bijsterveld jakoivat perus-

oikeudet yhtäältä klassisiin ja toisaalta sosiaalisiiin oikeuksiin. Ensiksi mainituil-la tarkoitettiin ihmisoikeuksia, jotka taka-sivat kansalaiselle tietyt oikeudet ja suo-jan myös suhteessa valtioon. Sosiaalisilla oikeuksilla taas ymmärrettiin tiettyjä val-tiolta edellytettviä kansalaisten peruspal-veluja. Kun klassisten perusoikeuksien moitteeton toteutuminen vaati valtiota lä-hinnä pidättymään tietyistä yksilönva-pautta rajoittavista toimista, sosiaalisten oikeuksien toteutuminen edellytti puoles-taan valtiovallalta määrättyä aktiivisia toimenpiteitä. Nimenomaan viimeksi mai-nittujen oikeuksien osalta esitelmöitsijät korostivat niiden keskeistä merkitystä paitsi valtion tehtäväpiirissä myös yhteis-kunnan erilaisten organisaatioiden toimi-vuuden takaajana. Juuri tästä syystä pe-rusoikeuksia ei voinut pitää enää pelkäs-tään valtion ja yksityisen kansalaisen vä-lisenä asiana. Siksi oli myös tärkeää, että valtio tuki monimuotoista yhteiskunnal-lista toimintaa ja takasi näin vastaisuus-dessakin suotuisat olosuhteet tällaiselle toiminnalle.

Jako yhtäältä klassisiin ja toisaalta sosi-aalisiin perusoikeuksiin ei kuitenkaan esitelmöitsijöiden mielestä pystynyt tyh-jentämään koko perusoikeuden käsitettä eikä alaa. Puhe klassista ja sosiaalisista ihmisoikeuksista oli kyllä mielekäästä, kun puhuttiin yhteiskunnallisten tavoit-teiden toteuttamisesta. Jos perusoikeuksi-en teoreettinen tarkastelu haluttiin viedä loppuun asti ja jos samalla pyrittiin niiden käyttökelpoiseen soveltamiseen demo-kraattisessa, perustuslaillisessa valtiossa, silloin tarvittiin klassisiin ja sosiaalsiiin oikeuksiin jakamisen lisäksi myös toisen-tyyppistä jakoa.

Esitelmöitsijät puhuivatkin yhtäältä oi-keusjärjestyksen kannalta perustavista ja

toisaalta toiminnallisista perustuslailli-sista oikeuksista. Ensiksi mainittuihin kuuluivat yksilön vapauden, tasa-arvoi-suuden ja fyysisen turvallisuuden kannal-ta ehdottoman perustavat oikeudet. Jotta mainitut tavoitteet voisivat toteutua, pe-rusoikeuslainsäädännön oli estettävä kaikki ulkopuolinen, ilman laillista pe-rustetta tapahtuva puuttuminen yksilön oikeuksiin ja vapauksiin. Vapauteen, yh-denvertaisuuteen ja turvallisuuteen liitty-vät perusoikeudet kielsivät mielivallan, vaativat kansalaisten yhtäläistä kohtelua ja edellyttivät, että hallinto- ja oikeusor-ganisaatioiden palvelut olivat kaikkien saatavilla. Näihin ei vain yksilön perusoi-keusturvan, vaan koko oikeusjärjestyk-sen kannalta perustaviin oikeuksiin voi-tiin Hollannin perustuslain mukaan lukea muun muassa säännös yhdenvertaisuus-desta, takeet mielivaltaista oikeuksiin ja vapauksiin kajoamista vastaan, vakuus pääsystä tuomioistuimeen, oikeus fyysi-seen koskemattomuuteen sekä oikeus ter-veyteen ja terveeseen ympäristöön.

Vastaavasti toiminnallisten perusoikeuk-sien piiriin kuuluivat Hollannissa esimer-iksi osallistumisoikeus sekä oikeudet uskonnollis-filosofiseen elämäntatso-mukseen, yksityisyyteen, koti- ja perhe-elämään, julkiseen mielipiteen muodos-tamiseen, koulutukseen, taiteisiin ja tie-teisiin, radiolähetyksiin, informaation saamiseen ja taloudelliseen toimintaan. Toiminnalliset perustuslailliset oikeudet eivät saaneet olla ristiriidassa oikeusjär-jestyksen kannalta perustavien yhdenver-taisuutta ja vapautta sekä sosiaalista tur-vallisuutta ja koskemattomuutta säätele-vien perusoikeuksien kanssa.

Kaiken kaikkiaan perusoikeudet muo-dostivat oleellisen osan koko perustus-laillisesta oikeusjärjestyksestä. Samalla

nämä oikeudet testasivat kriittisesti oikeusjärjestyksen toimivuutta. Ihmisoi-keuksiin vetoamalla voitiin sekä käynnis-tää muutoksia että puolustaa saavutettuja asemia. Perusoikeusmuutoksissa näkyi perimmältään yhteiskunnan omien tarpeiden muuttuminen. Konkreettisesti muodossaan perusoikeudet heijastivat kulloistakin oikeustodellisuutta eivätkä ylihistoriallisia ja ajattomia periaatteita.

Professori Hirsch Ballin ja tohtori van Bijsterveld katsoivat, että monissa maissa "uusista vapauksista" syntyneitä ristiriitoja ja kiistoja olisi asiallista tarkastella heidän suorittamansa perusoikeusanalyysin valossa. Siitä ei saanut tukea käsitykselle, että kaikki kysymykset olisivat lopulta pelkistettävissä jokamiehen oikeuteen tallata aina omien tarpeidensa mukainen polku. Pikemminkin he katsoivat revisionistiseksi luonnehtimansa analyysin saattavan antaa selkänöjää sille, että ihmiset uskaltaisivat ja voisivat todella elää ja tehdä ihmisyytensä koskevat ratkaisunsa uskonnollisen tai filosofisen perussuuntautumisensa mukaisesti.

Tilburgin yliopiston juristitutkijat valasivat asiantuntevasti myös kirkkojen panna perusoikeuskeskustelussa. Kirkkojen havahtuminen puhumaan perusoikeuksien puolesta on tunnetusti varsin myöhäistä toisen maailmansodan jälkeistä perua, jolloin kirkot kypsyivät asennoitumaan myönteisesti myös demokratiaan. Kuten tunnettua kirkkoilla oli kanavansa vaikuttaa muun muassa YK:n yleismaailmallisen ihmis-oikeuksien julistuksen sisältöön. Sittenkin on kirkkojen ääni kuulunut välistä selkeästi myös kolmannen maailman ihmis-oikeuskysymyksissä.

Ihmisen perusoikeuksia puolustaessaan kirkot saattoivat puhua niistä joko periaatteellisella tasolla tai konkreetteina oikeusnormeina. Edellisessä tapauksessa lausunnot oli ymmärrettävä vakaviksi eettisiksi vetoomuksiksi, joita ei sellaisinaan oltu suunnattu valtiovalalle, vaan jokaisen omalletunnon ja koko yhteiskunnalle. Jälkimmäisessä tapauksessa kirkot halusivat todella kiinnittää huomiota lain tosiasialliseen sisältöön, jolloin ne saattoivat joutua kilpailuasetelmaan joidenkin muiden näkemysten kanssa.

Esitelmöitsijöiden mielestä katoliseen traditioon kuului, että periaatteelliset lähökohdat ja laille haluttu sisältö kytkettiin yhteen. Viimeisin näytö tästä oli ensyklika *Evangelium Vitae* (1995). Sen keskeinen periaate oli oikeus elämään, elämän loukkaamattomuus. Ensyklika edellytti tämän periaatteen kunnioittamista ja se torjui kaiken tästä periaatteesta poikkeavan lainsäädännön. Täysin tietoisena siitä, että oli olemassa ensyklikan periaatteen vastaista lainsäädäntöä, katolinen kirkko piti kiinni siviililain ja moraalilain välisestä erosta ja asetti viimeksi mainitun vaateet etusijalle. Kun lainsäädäntöprosessin lopputulos ei aina päätynyt moraalisesti oikeaan lopputulokseen, jokaiselle yksilölle jäi lopulta vastuu pyrkiä moraalisesti oikeaan ratkaisuun.

Myös protestanttisten kirkkojen käsityksen mukaan yksilö oli perimmältään vastuussa valinnoistaan. Kirkot tukivat ope-tuksellaan jäseniään heidän valinnoissaan, vaikka ne samalla ilmaisivatkin sen, että tietyissä konkreetteissa tilanteissa syntyneille eettisille ratkaisuille oli vaikeaa antaa ehdottoman arvoa ja yleispätevästi sitovaa merkitystä. Esitelmöitsijät antoivat kuitenkin sellaisen kuvan, että

protestanttisten kirkkojen perusoikeuksia koskeviin kannanottoihin oli saattanut helposti liittyä idealistista viritystä. Puhuttiin siitä, mikä oli suotavaa ja toivotavaa eikä siitä, mikä oli mahdollista toteuttaa. Kun kannanmäärittelyissä ei aina ymmärretty, mitä tosiasiallinen perusoikeuksia koskeva lakiteksti voisi sisältää, ei myöskään lopulta havaittu sen paremmin perusoikeusäänöksiin sisältyviä mahdollisuuksia kuin rajoituksiakaan.

Päätteeksi esitelmöitsijät totesivat, että takeet perusoikeuksien toteutumisesta olivat perustuslaillisessa valtiossa sidoksissa tiettyyn ihmiskäsitykseen. Perusoikeuksien moitteeton toteutuminen edellytti moraalisesti vastuullista ihmistä. Perusoikeudet suojasivat yksilöä, mutta niiden vaikutusala ei suinkaan rajoittunut ainoastaan yksityisen ihmisen moraaliin, vaan se ulottui suojaamaan koko hänen sosiaalista ympäristöään.

"Uusien vapauksien" toinen päätemaa keskittyi modernin pluralistisen yhteiskunnan – muutamat puhuivat mieluummin postmodernista yhteiskunnasta – perinteiselle uskonnollis-kirkolliselle elämänrytmille ja tapakulttuurille aiheuttamiin muospaineisiin. Ne konkretisioituivat muun muassa massaviestinnässä ja keskustelussa yleisistä lepo- ja vapaapäivistä.

Kaupallistuva radiotoiminta, yhä yleistyvät työaikaajoukset ja kysymys kauppojen sunnuntai- ja aukioloista herättivät vilkkaan keskustelun. Viimeksi mainittu kysymys on erittäin ajankohtainen ja samalla myös ongelmallinen useissa Euroopan Unionin jäsenmaissa. Yleisen ja mahdollisimman monelle yhteisen lepo- ja vapaapäivän järjestämiselle tuo eräissä maissa omat ongelmansa myös eri uskontojen erilai-

nen lepopäiväkäytäntö. Eräät esitelmöitsijät korostivat voimakkaasti lepopäivään kuuluvaa messuun tai vastaavaan tilaisuuteen osallistumisoikeutta kansalaisen perusoikeutena. Englannissa käytyyn lepopäiväkeskusteluun jossain määrin työlästynyt professori McClean puolestaan huomautti kuivakkaan brittihuumorin perinteitä seuraten, että sikäläinen tilanne on ehkä pakko lopulta ratkaista säätämällä tiistai kaikille yhteiseksi vapaapäiväksi.

Keskustelussa todettiin myös, että kysymykset massatiedotuksesta ja lepopäivästä liittyivät kirkkojen kannalta selvemmin kuin ensimmäisen ryhmän "uudet vapaudet" niiden omiin oikeuksiin. Kysymyksessä oli niiden läsnäolo ja näkyvyys massamediaassa ja sunnuntai oli niiden traditionaalinen jumalanpalveluspäivä. Ehkä juuri tästä johtui myös se, että kirkkojen oli monissa maissa ollut helpompaa löytää näissä kysymyksissä yhteinen linja kuin asennoitumisessa muihin "uusiin vapauksiin".

Kirkkojen, etenkin katolisen kirkon, tapaan kanavoida "uusia vapauksia" käsittelevät kannanottonsa kiinnitti erityisesti huomiota myös leuvenilainen kanonisen oikeuden professori ja Rik Torfs. Hänen huomionsa mukaan koko kirkko-valtio keskustelu oli muuttanut luonnettaan; se ei ollut enää vanhakantaista poliittisävyistä keskustelua valtapiirien rajoista. Myös vastakkainasettelu kristillisten arvojen ja profaanin yhteiskunnan vallitsevien arvojen välillä oli käynyt aiempaa epäsuoremmaksi. Niin ikään kirkkojen tapa puuttua erilaisiin yksilö- ja yhteiskuntaeettisiin kysymyksiin oli muuttunut aiempaa epäsuoremmaksi eivätkä kristillisinä pidetyt näkökannat suinkaan aina välittyneet ensi sijaisesti kirkollisten vi-

ranhaltijoiden, vaan kirkon maallikoiden kautta. Belgian aborttilaista käyty keskustelu soveltu Torfsin mukaan erinomaiseksi esimerkiksi, sillä kunigas oli siinä esiintynyt varsinaisesti katolisen kirkon äänenä.

Konferenssikeskustelussa kiinnitettiin huomiota myös siihen, kenen äänenä kirkko varsinaisesti esiintyy ottaessaan kantaa "uusiin vapauksiin". Professori Axel von Campenhausen (Hannover/Göttingen) korosti, että kirkko puhuu aina heikkojen äänellä. Se on niiden puhemies, jotka eivät itse saa ääntään joko lainkaan tai riittävästi kuuluviin. Juuri sen tähden on myös yleiseltä kannalta tärkeää, että kirkkoja on olemassa ja että ne voivat rajoituksitta osallistua yhteiskunnallista päätöksentekoon liittyvään keskusteluun.

Kirkon ääneen saattoi joidenkin mielestä liittyä myös ongelmia, jotka sivusivat kysymystä kirkon uskottavuudesta. Professori Ruud de Moor (Tilburg) piti paitsi kiusallisena myös pulmallisena, jos kirkon viranhaltijat vetivät valtiovaltaan päin sellaista linjaa, joka tosiasiaa ei vastannut kirkon jäsenistön kantaa. Tällöin valtion taholta voitiin todeta, että asia olisi ensin hoidettava kirkon sisällä ennen kuin kannanmääritys mahdollisesti voitaisiin otettaa huomioon yhteiskunnallisen lainsäädännön tasolla.

Kokonaisuutena arvioiden Tilburgin konferenssi oli anniltaan erittäin mielenkiintoinen ja informatiivinen, sillä siellä käsiteltiin "uusien vapauksien" tematiikkaan liittyviä kysymyksiä paitsi jokaisen jäsenmaan lainsäädännön myös yleisen kulttuurilanteen pohjalta. Valittu aihe ja siitä käyty keskustelu osoittivat selvästi, ettei kirkon ja valtion suhdetta haluta euroopplaisella foorumilla pelkistää ainoastaan juridis-tekniseen tasoon, vaan se kytetään laajoihin sosiokulttuurisiin ja myös uskonnollis-kirkollisiin yhteyksiin. Suomen osalta saatoin todeta keskustelussa ainoastaan eräitä yleisiä näkökohtia, sillä kutsu konferenssiin tuli sangen lyhyellä varoitustajalla.

Esityksistä ja keskusteluista jäi kaiken kaikkiaan se vaikutelma, että vaikka kirkkojen oikeusasema maasta toiseen vaihtelee, kirkkoilla on silti jokaisessa Euroopan unionin jäsenmaassa julkinen rooli. Kirkot myös käyvät yhä edelleen lähetystehtävänsä mukaista laaja-alaista dialogia pluralistisen/postmodernin yhteiskunnan kanssa. Sen eräs keskeinen juonne on arvokeskustelu, jonka oleellisin anti voidaan pelkistää kysymykseen, mikä on perinteisten kristillisten arvojen merkitys muuttuvan yhteiskunnan ja sen kansalaisten kannalta.

Neuvottelu EKD:ssa ja VELKD:n synodi Thüringenissä

Hannover, Eisenach ja Friedrichroda 10.–18.10.1995

Risto Cantell

Osallistuin kirkkomme edustajana Saksan yhdistyneen evankelis-luterilaisen kirkon (VELKD) vuotuiseseen kirkolliskokoukseen 14.–18.10.1995 Friedrichrodassa (Eisenachin lähellä). Kokouksen teemana oli "kristityn vapaus". Sitä ennen vierailin Saksan evankelisen kirkon (EKD) toimistossa Hannoverissa. Tapasin siellä myös suomalaisen kirkollisen työn edustajia.

Kirkon ulkoasiain neuvoston (KUN) päätöksen mukaisesti osallistuin tarkkailijana Saksan yhdistyneen evankelis-luterilaisen kirkon (VELKD) 8. kirkolliskokouksen (Generalsynode) 5. istuntoon, joka pidettiin 14.–18.10.1995 Thüringenin maakirkon isänyöydessä Eisenachin lähistöllä Friedrichrodassa. Ennen kokousta vierailin Saksan evankelisen kirkon (EKD) ulkoasiain osastolla Hanno-

verissa. Tapasin Hannoverissa myös suomalaisen kirkollisen työn edustajia. Seuraavassa teen selkoa matkasta ja sen aikana käydyistä keskusteluista ja neuvotteluista aikajärjestyksessä.

Saavuini Hannoveriin 11.10.1995 illalla Lufthansan lennolla. Keski-Euroopan yllä leijuneen sakean sumun vuoksi kone oli jo Helsingistä lähtiessä yli tunnin myöhässä. Viihlylasku ja koneen vaihto Frankfurtissa lisäsivät viivästymistä. Hannoverin lentokentällä oli vastassa pastori Kaarina Viljanen.

Neuvottelut EKD:ssa

Torstaina 12.10.1995 tapasin Saksan evankelisen kirkon ulkomaanosastolla (Kirchliches Außenamt der EKD) Eu-

rooppa-asiain päällikön Oberkirchenrat Herrmann Göckenjanin ja OKR Paul Oppenheimin. Yli kaksi ja puoli tuntia kestäneen tapaamisen aluksi sovimme esityslistasta, joka koostui kolmesta pääasiasta: (1) EKD:n ja oman kirkkomme yhteinen konsultaatio Berliinissä 26.–31.3.1996, (2) suomalaisen kirkollisen työn järjestäminen Berliinissä ja muualla entisen DDR:n alueella sekä (3) Eurooppa-kysymykset, erityisesti EECCS ja (Euroopan kirkkojen konferenssi) KEK.

Ennen neuvottelun alkua vaihdoimme lyhyesti kuulumisia Suomen yhteyksiä aiemmin hoitaneen OKR Michael Mildenbergerin kanssa. Myös pastori Viljanen oli mukana tapaamisen alussa – lähinnä esittäytymässä Göckenjanille, jota hän ei ollut aiemmin tavannut.

Keskustelut käytiin ystävällisessä ja hyvässä hengessä. EKD:n edustajat valittivat, ettei heidän päällikkönsä piispa Koppe ollut paikalla – kuten he olisivat toivoneet. Keskustelulle varattu aika ylitettiin reilusti, koska isännät olivat enemmän kiinnostuneita asioiden käsittelystä kuin aiemmin sopimansa aikataulun pitävyydestä.

(1) EKD:n ja oman kirkkomme yhteinen konsultaatio Berliinissä 26.–31.3.1996 perustuu EKD:n ja kirkkomme väliseen yhteistyösopimukseen (Vertrag), jonka mukaan joka kolmas vuosi pidetään kirkkojen johdon välinen konsultaatio (Konsultation der Kirchenleitungen). Edelliset konsultaatiot ovat olleet Wennigsenissä/Hannoverissa (1989) ja Järvenpäässä/Helsingissä (1993). Normaaliaikataulun mukaisesti edellisen konsultaation aika olisi ollut 1992, mutta lähinnä kummankin osapuolen kirein kokousaikataulun ja Suomen ev.-lut. kirkon tiukan taloudelli-

sen tilanteen vuoksi kokousta lykättiin puoli vuotta eteenpäin (helmikuuhun 1993).

Konsultaatio pidetään 26.–31.3.1996 Berliinissä ja sen ohjelma alkaa olla valmis. Ohjelman suunnittelusta ovat kantaneet suurimman huolen Juhani Forsberg ja Paul Oppenheim tiiviissä yhteistyössä Kaarina Viljasen kanssa. Oppenheim oli yllättynyt suomalaisten nopeudesta ja tehokkuudesta ohjelman suunnittelussa. Hän kertoi esimerkkinä Kaarina Viljaselle esittämänsä pari käytännön toivomusta, joista hän halusi myöhemmin keskustella Forsbergin kanssa Liebfrauenbergissa. Siellä selvisi, että Forsberg oli jo tietoinen kaikesta ja valmis ottamaan toivomukset huomioon. Oppenheim pohti hieman huolestuneena, milloin vaikeudet oikein tulevat. Göckenjan lohdutti kollegaansa, ettei suomalaisten kanssa tule vaikeuksia lainkaan.

Keskustelun aikana päätimme lisätä ohjelmaan EKD:n raportin kristittyjen ja muslimien välisistä keskusteluista Saksassa sekä raportit hiippakuntien ja maakirkkojen välisistä ystävyyssuhteista (Lappua – Thüringen, Kuopio – Sachsen, Turku – Greifswald) sekä Pohjoismais-saksalaisesta kirkkokonventista. Totesimme delegaatioiden kokoonpanot ja esitelmöitsijät sekä ohjelman yleisen rakenteen.

EKD:n valtuuskuntaan kuuluvat nykykymien mukaan ainakin seuraavat henkilöt: EKD:n johtava piispa Klaus Engelhardt (pe-su), piispa Roland Hoffmann (Thüringen), Sachsenin eläkkeellä oleva piispa Johannes Hempel (Dresden), EKD:n Aussenamtin johtaja, piispa Rolf Koppe (Hannover), rouva Ruth Rohrand, OKR Hermann Göckenjan ja OKR

Paul Oppenheim (Hannover). EKD:n valtuuskunta on selvästi heidän ykkösketjuna, mutta ongelmana on – mitä Göckenjan pahoitteli ja pyysi anteeksi – että EKD:n johtava piispa Klaus Engelhardt ei voi muiden kiireittensä vuoksi osallistua konsultaatioon koko aikaa. Samoin myös EKD:n ulkomaanosaston (Ausseamt) johtajan piispa Koppen ja hänen varamiehensä Göckenjanin täytyy vuorotella, jotta EKD:n toiminta voisi jatkua ongelmitta ja keskeytyksittä.

(2) Suomalaisen kirkollisen työn järjestäminen Berliinissä ja muualla entisen DDR:n alueella oli toinen keskustelun pääteema. Siinä todettiin Berliini-Brandenburgin maakirkon vaikea taloudellinen tilanne. Kirkko on jo pyytänyt EKD:lta, ettei sen tarvitsisi maksaa 10 %:n osuuttaan Hannoverin suomalaisen papin (Kaarina Viljanen) palkasta. Oppenheim kertoi EKD:n periaatteellisen vastauksen olevan selvä ei. Helpotusta ei tule. Käytännössä EKD on kuitenkin valmis väliaikaisesti vastaamaan myös Berliinin Brandenburgin maakirkon osuudesta. Uuden viran perustamiseen ei kuitenkaan näytä olevan mitään taloudellisia edellytyksiä.

Göckenjan katsoi asian olevan koko EKD:n kantaa vaativa periaateratkaisu. Lopputulos ei voi riippua yksinomaan maakirkon taloudesta. Asiaa täytyy käsitellä EKD:n neuvostossa. Hänen suosituksensa oli, että kirkkomme kirjoittaa virallisesti EKD:lle asiasta ja viittaa sopimukseen (22.5.1977), jonka perusteella EKD:n neuvoston on pakko ottaa siihen kantaa. Kirje tulisi lähettää tämän vuoden puolella, jotta maaliskuun konsultaatiossa olisimme nykyistä viisaampia.

(3) Myös Eurooppa-kysymykset olivat keskustelussa laajasti esillä. Suomen tulo EU:n jäseneksi herättää mielenkiintoa myös kirkollisella alalla. EKD on erityisesti kiinnostunut kirkkomme ja EECCS:n suhteista. Syyskuussa Liebfrauenbergissa olleen EECCS:n yleiskokouksen jälkeen Brysselissä odotetaan kirkoltamme uusia askeleita. EECCS:n ja KEK:n keskinäiset suhteet ovat parantuneet, mutta täydellinen integraatio vie vielä aikaa.

Keskustelussa sivuttiin ohimennen myös kysymystä Leuenbergin konkordiasta ja sen asemasta Porvoon julistuksen jälkeen. Totesin Porvoon mallin olevan meidän kirkkomme käsityksen mukaan avoin myös muihin suuntiin. Isäntien kysymykseen Leuenbergista totesin, etten usko kirkkomme muuttavan perussuhtautumistaan siihen. Kysyin olisivatko suhteemme EKD:n ja muiden Euroopan protestanttien kirkkojen kanssa järjestettävissä Meissenin tai sitä vastaavan sopimuksen pohjalta. Oppenheimin spontaani reaktio oli: "Se olisi taka-askel nykyisille suhteille ja paluu sopimusta edeltävään aikaan." Esitin vastaan, että sopimuksemme on asiakirja kirkkojen välisestä käytännön yhteistyöstä, mutta ei mikään teologinen julistus kirkollisesta yhteydestä. Käytännössä EKD:n maakirkkojen ja oman kirkkomme välillä ei ole ongelmia, mutta suhteemme muihin Keski-Euroopan evankelisiin/protestanttisiin kirkkoihin ovat itse asiassa järjestämättä.

Göckenjan yhtyi käsitykseeni EKD:n ja kirkkomme välisen sopimuksen luonteesta, mutta aika ei antanut mahdollisuuksia perusteellisemmalle keskustelulle asiasta.

Tapaaminen VELKD:n varapresidentti Martin Lindowin kanssa

Torstai-iltana 12.10. tarjosi VELKD:n varapresidentti Martin Lindow puolisoineen illallisen kotonaan Hannoverissa. Lindow oli erittäin tyytyväinen toukuu-kuussa 1995 Suomeen tekemäänsä vierailuun ja sen aikana käytyihin keskusteluihin. Hän esitti kauniit kiitokset arkkipiispalle ja koko kirkon johdolle vierailun loistavista järjestelyistä. Erityinen ansio ohjelman monipuolisuudesta ja sen hyvästä toteutumisesta kuului Tapani Rantalalle.

Aterian ja sitä seuranneen keskustelun aikana käytiin läpi suuri määrä ajankohtaisia luterilaisuutta ja ekumeniaa Saksassa (ja Euroopassa) koskevia kysymyksiä. Kirkkomme ja VELKD:n välinen säännöllinen yhteydenpito näyttää tarpeelliselta myös tulevaisuudessa. Omassa kirkossamme tulisi harkita, miten Saksan luterilaisia voitaisiin nykyistä enemmän kutsua kirkkomme vieraiksi. Kenties jonkinlainen VELKD:n Klausurtagungia vastaava foorum voisi olla eräs mahdollisuus.

VELKD:n ja EKD:n keskinäiset yhteydet ovat muodollisesti kunnossa ja hyvät, mutta luterilaisuuden asema EKD:n sisällä ei ole lainkaan ongelmaton eikä helppo. EKD:lla on vahva taipumus kehittää itseään teologisesti yleisprotestanttiseen ja organisatorisesti kirkolliseen suuntaan (Saksan evankelisten kirkkojen liitosta on tullut Saksan evankelinen kirkko). Kirkollisen yhteyden oppisen perustan muodostaa Leuenbergin konkordia.

Keskustelu Lindowin kanssa osoitti, että investointi hänen Suomen matkaansa

kannatti. Lindow sanoi toteavansa raportissaan Suomen kirkon olevan VELKD:lle erittäin tärkeä yhteys.

Lindow on VELKD:n varapresidentti. Koulutukseltaan hän on juristi, mutta on lisäksi selvästi kiinnostunut teologiasta ja tunteekin sitä melkoisesti.

Keskustelut suomalaisen kirkollisen työn edustajien kanssa

Koska asuin Hannoverissa pastori Kaarina Viljasen luona hänen Erlöser-kirkon vieressä sijaitsevassa pappilassaan, minulla oli runsaasti tilaisuuksia keskustella suomalaistyöstä ja sen tulevaisuuden näkymistä. Viljasen työtä rasittaa vastuu Berliinistä, johon Saksojen yhdistymisen jälkeen on liittynyt myös koko Berlin-Brandenburgin maakirkko sekä myös vastuu lähes koko entisen DDR:n alueella asuvista suomalaisista. (Baijerin maakirkon palveluksessa oleva Heikki Palmu hoitaa entisen DDR:n eteläosissa olevia suomalaisia). Pääosa kasvavasta siirtokunnasta asuu Berliinissä ja sen ympäristössä. Suomalaisen papin saamista Berliiniin on pohdittu jo pitkään, mutta taloudelliset edellytykset näyttävät huonoilta.

Berliinin virasta täytyy keskustella myös EKD:n konsultaation yhteydessä maaliskuussa 1996. Berliinissä opiskelee ja valmistee väitöskirjaansa (DDR:n valtion ja kirkon suhteista) suomalainen teologi Aulikki Mäkinen, joka olisi kiinnostunut pappisvihkimyksestä ja valmis hoitamaan kirkollisia toimituksia. Ennen Mäkinen mahdollista vihkimistä papiksi olisi koetettava joka tapauksessa saada selville EKD:n ja maakirkon todelliset mahdollisuudet pysyvän viran perustamiseen. Mä-

kinen voisi tukea vakinaista viranhaltijaa ja avustaa myös kesän rippikouluissa.

Perjantaina 13.10. tapasin Hannoverin suomalaisen seurakunnan kirkkoraadin puheenjohtajan Merja Denglerin. Keskustelu hänen kanssaan antoi hyvän kuvan seurakunnan arjesta, sen iloista ja suruista. Seurakunnan toiminta lepää ratkaisevasti sen maallikkojäsenten (pääasiassa naisten) vapaaehtoisen ja aktiivisen panoksen varassa.

Samana päivänä osallistuin myös Saksan suomalaisen kirkollisen työn keskuksen (SKTK) johtokunnan työvaliokunnan kokoukseen Hannoverissa. Kokouksessa olivat läsnä puheenjohtaja Elina Oldenbourg (Frankfurt), pääsihteeri Jari Suvi-la (Köln) ja kasvatusasiain sihteeri Maija Jalass (Berliini) sekä johtokunnan jäsenet Ritva Bargsten (Hannover) ja Inkeri Kosunen-Bittner (Lyypekki). Keskustelimme suomalaistyön asemasta EKD:ssa ja maakirkoissa, kirkkomme ulkosuomalaistyötä koskevista suunnitelmista, Berliinin konsultaatiosta ja Berliinin (Berlin-Brandenburgin maakirkon) virasta. Informoin joukkoa EKD:ssa edellisenä päivänä käymistilini keskusteluista ja Berliinin konsultaation ohjelmasuunnitelmista.

Suomalaisen kirkollisen työn johdon toivomuksena on papin viran saaminen Berliiniin. Nykyinen tilanne, jossa Hannoverin pappi hoitaa Berliinin seurakuntaa ei ole kenenkään kannalta tyydyttävä. Kaarina Viljasen työhön ollaan yleisesti tyytyväisiä, mutta tilanne ei voi jatkua tällaisena. Jo pelkästään vakuutusten, työ-määräyksen (toimenkuvauksen) ja matkalaskujen osalta ollaan ongelmissa. Asiaan toivotaan muutosta – ainakin periaatetarkkaisu – jo ennen ensi kevään konsultaatiota.

Keskustelussa esitettiin toivomus, että vierailuja Suomesta käsin tulisi jatkaa ja lisätä. Erityisesti toivotaan sekä luottamushenkilöille että työntekijöille työnohjauskoulutusta, jota antaisivat Suomen kirkon palveluksessa olevat asiantuntijat.

VELKD:n Generalsynode

Saksan yhdistyneen evankelis-luterilaisen kirkon (VELKD) 8. kirkolliskokouksen (Generalsynode) 5. istunto pidettiin 14.–18.10.1995 Thüringenin maakirkon alueella Eisenachin lähellä sijaitsevassa vuoristohotelli Friedrichrodassa Thüringenin metsässä. Hotellissa on majoitustilat yli tuhannellekuudellesadalle (1600) hengelle. Se edustaa tyyliillisesti sosialistista realismia kauheimmillaan ja on siten oman aikansa ja ideologiansa muistomerkki.

Kokouksen yleisteemana oli ”kristityn vapaus”, josta alustivat Sachsenin eläkkeellä oleva maapiispa Johannes Hempel (Dresden) ja OKR Gotthart Preiser (Regensburg). Hempelin esitelmä oli tasapainoinen ja hyvä – myös itsekriittinen – analyysi entisen DDR:n alueen luterilaisten maakirkkojen tilanteesta yhdistymisen jälkeen. Preiserin alustus puolestaan oli teologisesti mielenkiintoinen ja monipuolinen, mutta varsin teoreettinen ja hieman tyyppiä ”Eine kurze Einleitung...” Piispa Hempelin kanssa oli tilaisuus keskustella monista asioista päivittäin lähes koko kokouksen ajan.

Myös VELKD:n johtava piispa Horst Hirschler käsitteli kokouksen yleisteemaa kristityn vapautta avajaisissa esittämässään raportissa. Kokouksen avajaiset olivat historiallisessa Wartburgin linnassa, missä Martin Luther 1521–22 käänsi

Uuden testamentin saksaksi. Kokouksen avasi sen puheenjohtaja (Präsident) Dirk Veldtrup ja alkuhartauden piti varapuheenjohtaja OKR Petra Thobaben. Thüringenin osavaltion tervehdyksen esitti pääministeri Bernhard Vogel. Ilta-hartauden piti OKR Hans Krech.

Avajaisten jälkeen oli Thüringenin osavaltion ja maakirkon yhteisesti järjestämä vastaanotto hotelli Wartburgin vaakunasalissa. Sen aikana keskustelin mm. seuraavien henkilöiden kanssa: piispa Horst Hirschler (Hannover), piispa Roland Hoffman (Eisenach/Thüringen), piispa ja rouva Johannes Hempel (Dresden), piispa Christoph Stier (Schwerin/Mecklenburg), OKR Hans Krech (Hannover), dekaani Manfred Kiessig (Aschaffenburg/Bayern), Ruotsin kirkolliskokouksen puheenjohtaja Carl Gustav von Ehrenheim (Lund), Norjan merimiespappi Frede Fjagesund (Hampuri), OKR Käthe Mahn (Hannover), Dr. Wilhelm Hüffmeier (Berlin), presidentti Friedrich-Otto Scharbau (Hannover), varapresidentti ja rva Martin Lindow (Hannover) sekä superintendentti Johannes Eckardt (Dernbach/Thüringen). Keskusteluissa nousi esille jatkuvasti kolme teemaa: Porvoo, yhteinen julistus vanhurskauttamisesta ja Leuenberg. Suomen kirkon mukanaolo noteerattiin korkealle ja kirkkoamme kohtaan tunnetaan ilmiselvästi suurta mielenkiintoa.

Sunnuntaina 15.10. oli ohjelmassa ehtoollisjumalanpalvelus Waltershausenin Zur Gotteshilfe -kirkossa. Piispa Roland Hoffmann saarnasi väkevästi kymmenestä käskystä ja kristityn vapaudesta, seibrantina oli piispa Hirschler. Kirkko oli täynnä väkeä. VELKD:n kirkolliskokouksen lisäksi erityisväriä jumalanpalvelukselle antoi runsas musiikkiohjelma

ja seurakuntaa parikymmentä vuotta palvelleeseen kanttorin viimeinen virallinen palvelutehtävä ennen eläkkeelle siirtymistä. Erikoisuutena jumalanpalveluksessa oli kanttorin eläkkeelle siunaaminen alttarin edessä.

Jumalanpalveluksen ja Friedrichrodan vuoristohotellissa nautitun lounaan jälkeen alkoi kokousasioiden käsittely, jota jatkui iltamyöhään (klo 22.30) saakka. Päivän aikana keskustelin mm. seuraavien henkilöiden kanssa: professori Ulrich Kühn (Leipzig), Dr Edmund Ratz (Stuttgart), OKR Wilhelm Hüffmeier (Leuenberg/EKU/Berlin), presidentti Scharbau (Hannover), puheenjohtaja Carl Gustav von Ehrenheim (Lund), professori Volker Weymann (Pullach), varapresidentti Martin Lindow (Hannover), OKR Dr. Helmut Edelmann (Hannover).

Piispa Hempelin kanssa keskustelimme mm. hänen hyvistä yhteyksistään Suomeen. Tapasimme edellisen kerran kirkkopäivillä Kuopiossa. Hempel lähetti terveisiä arkkipiispalle, piispa Rimpiläiselle ja Sihvoselle. Hän kyseli, mitä odotan EKD:n konsultaatiolta Berliinissä ja oli ilahtunut selityksestäni, että VELKD on meille sisarkirkko ja EKD yhteistyökumppani.

Varapresidentti Lindow esitti toivomuksen, että Suomesta olisi aina edustaja Generalsynodissa. Hän piti tätä hyvin tärkeänä VELKD:lle.

Professori Dr Volker Weymann (Pullach) osoittautui mielenkiintoiseksi tuttavuuksiksi. Hän on professori Gerhard Ebelingin entinen assistentti ja nykyinen VELKD:n Pullachissa, Münchenin kupeella sijaitsevan teologisen seminaarin johtaja. Wey-

mann toivoo kovasti yhteistyötä suomalaisten teologioiden kanssa ja on valmis tarjoamaan paikkoja kurseilla sekä jatko-opiskelijoille tutkijan paikkoja hyvässä teologisessa kirjastossaan.

Myös presidentti Wilhelm Hüffmeier (EKU/Berlin) oli erittäin kiinnostunut Suomesta. Hän toivoi yhteyksien vahvistumista erityisesti Leuenbergin konkordian tiimoilta ja oli selvästi pettynyt, kun kerroin, ettei käsitykseni mukaan Suomen kirkon suhtautumisessa Leuenbergiin ole odotettavissa mitään muutoksia. Hüffmeier, joka on Eberhard Jüngelin entinen assistentti Tübingenistä ja vanha tuttavani niiltä ajoilta, on halukas tulemaan Suomeen joko vaimonsa tai Jüngelin (tai kenties molempien) kanssa. Hän oli lievästi pettynyt Liebfrauenbergin konsultaation tuloksiin, koska Leuenberg ei saanut yleistä hyväksymistä.

Hüffmeier piti Eero Huovisen esitelmää hyvänä. Huovinen edusti hänen mukaansa oikeaa käsitystä piispuudesta – toisin kuin anglikaanit, joiden käsitys piispan virasta on hänen mukaansa hierarkkinen ja staattinen. Oma kantani on, että Hüffmeier on väärässä anglikaanien piispanviran ymmärtämisessään.

Hüffmeierin kanssa keskustelimme myös tovin Porvoosta, josta hän oli kiinnostunut mutta huolissaan. Käsityksemme sekä Porvoon sisällöstä ja sen teologisesta/ekumeenisesta merkityksestä erosivat toisistaan, mutta aika ei antanut mahdollisuuksia syvempään keskusteluun. Ilmaisimme molemmat halumme jatkaa keskustelua.

Presidentti Scharbau oli mukana Hüffmeierin kanssa käydyssä keskustelussa. Hän palasi siihen tavatessamme kahden

kesken. Scharbau piti Hüffmeierin ja Oppenheimin esiintymistä Liebfrauenbergissa huonona. Hänestä molemmat olivat yrittäneet ajaa omaa linjaansa muiden ja itse varsinaisen asian kustannuksella. Scharbau muisteli Upsalan kokousta ja lähetti terveisiä arkkipiispalle. Hän toivoi, että esittäisin arkkipiispalle ehdotuksen uuden konsultaation järjestämisestä Upsalan neuvottelun malliin. VELKD on valmis kutsumaan konsultaation koolle tai tulemaan meidän kirkkomme kutsumaan konsultaatioon.

Scharbau kiinnitti huomiota paavin ensyklikassa "Ut unum sint" olevaan mainintaan Ruotsin ja Suomen luterilaisten arkkipiispojen halusta tulla siunatuksi ehtoollisessa Helsingissä/Upsalassa ja Roomassa/Piazza Farnesella ja kysyi vastaako ensyklikan ilmaisu sitä, mitä me asiasta ajattelemme. Kävimme asiasta laajan ja hyödyllisen keskustelun, jota jatkettiin myös seuraavana päivänä tekstien tutkimisen jälkeen. Luulen keskustelun selvittäneen asioita ja asenteita. Saksalaiset seuraavat äärimmäisen tarkoin toimiamme ja yhteyksiämme Rooman suuntaan.

Maanantaina 16.10. jatkui kokouksen virallisten asioiden käsittely. Pääasiana olivat yleisteemasta (kristityn vapaus) pide-tyt alustukset sekä VELKD:n käsikirjan uusi hautauksen/hautaansiunaamisen kaava (tai oikeastaan kaavat). Keskustelu käsikirjasta olisi voinut lähes sellaisenaan olla sama kuin Turussa omissa kirkolliskokouksessamme.

Kirkolliskokouksen presidentti Dirk Veldtrup oli kutsunut 16.10. kaikki ulkomalaiset – ekumeeniset vieraat kuten sanonta kuului – lounaalle. Sen aikana keskustelin erityisesti VELKD:n ekumenia-asiasta vastaavan OKR Dr. Helmut Edel-

mannin kanssa Porvoon julistuksesta ja LML:n ja Vatikanin yhteisestä julistuksesta vanhurskauttamisopista. Edelman on Pannenbergin entinen assistentti Münchenistä ja ekumeenisesti sivistynyt teologi, joka kannattaisi kutsua Suomeen.

Maanantaina oli myös mielenkiintoinen keskustelu Carl Gustav von Ehrenheimin kanssa. Siinä sivuttiin mm. Ruotsin kirkollista tilannetta, kirkko ja valtio -suhteita sekä arkkipiispan asemaa ja työtäpää.

Myöhemmin illalla VELKD:n suhteista katolisen kirkon kanssa vastaava piispa Hans Christian Knuth esitti mielenkiintoisen raporttinsa luterilais-katolisista suhteista. Sitä seurasi vilkas ja monipuolinen keskustelu, jossa keskityttiin suurelta osin yhteiseen julistukseen vanhurskauttamisopista. Mecklenburgin piispa Christoph Stier, joka on Luterilaisen maailmanliiton (LML) ekumeenisten asiain komission puheenjohtaja, korosti voimakkaasti yhteisen julistuksen tärkeyttä. Hän puolusti asian nopeaa käsittelyä taulua ja totesi vuoden 1997 olevan kirkkoille tietty etsikköaika. Jos nyt ei päästä yksimielisyyteen, saattaa käydä niin, että laiminlyömmme ainutlaatuisen mahdollisuuden, joka ei sellaisenaan toistu. Varsin laajassa ja korkeatasoisessa keskustelussa tuli esille luterilais-katolisten suhteiden tärkeys ja arkaluonteisuus.

Paikalla ollut Erfurtin alueen katolinen piispa Joachim Wanke esitti hyvän ja ekumeenisesti avoimen tervehdyksen. Hänet pantiin keskustelussa tilille tervehdyksen sisältäneestä toteamuksesta, että vanhurskauttamisoppi on kristillisen uskon keskus. Wankelta haluttiin tietää, onko tämä hänen privaatti mielipiteensä vai katolisen kirkon kanta. Wanke vastasi

vakuuttavasti, että jos kerran Pyhä Raamattu ja erityisesti apostoli Paavali opettaa näin, se on epäilemättä myös katolisen kirkon kanta. Piispa lisäsi kuitenkin, että myös katolinen kirkko niinkuin VELKD on laaja/avara (weit) ja siihen mahtuu monenlaisia mielipiteitä.

Illan myöhäisessä vaiheessa keskustelin vielä Lindowin ja Slovakian luterilaista kirkkoa (Evangelische Kirche AB in der Slowakischen Republik) edustavan tri Jan Juranin kanssa. Lindow pahoitteli VELKD:n puolesta ekumeenisten vieraiden liian vähäistä huomioimista. Hän kritisoi johtavaa piispaa ja muita piispoja, jotka ovat kyllä aina valmiit matkustamaan maailmalle tapaamaan toisten kirkkojen edustajia, mutta eivät välitä tapamisista silloin, kun vieraat ovat omassa synodissa. Poikkeuksena tästä "säännöstä" oli Braunschweigin maapiispa Christian Krause (Wolfenbüttel), joka aikaan – ennen piispaksi tuloaan – oli kiinnittänyt huomiota tähän ongelmaan ja joka Lindowin mukaan nyt toimi itse oman piispoille esittämänsä toivomuksen mukaisesti.

Tri Juran kertoi Slovakian luterilaisen kirkon tilanteesta. Kirkon uusi piispa (Generalbischof) Julius Filo on monella tavalla hankalassa asemassa. Erityisesti häntä painaa katolisen kirkon aggressiivinen asenne toisia kristittyjä kohtaan. Vähemmistöluterilaisten ja katolisen kirkon suhteet ovat varsin kireät. Juran arvioi katolisen kirkon suhteutumisen ekumeniaan ja muihin kirkkoihin riippuvan ratkaisvasti siitä, mikä on sen koko verrattuna muihin kirkkoihin. Vähemmistönsä se on "lauhkea lammas", samansuuruisena kuin muut kirkot "viekas kettu" ja enemmistönsä "julma leijona".

Juranin mukaan katolisen kirkon lähetysstrategia entisen Itä-Euroopan katolista-miseksi on tarkoin suunniteltu ja sitä toteutetaan määritetysti kaikkia keinoja (rahaa, politiikka ja diplomatiikka) käyttäen. Vähemmistöt ovat vaarassa jauhautua jalkoihin.

Tiistaina 17.10. osallistuin ulkomaalaisille vieraille ja edustajien puolisoille järjestettyyn retkeen Erfurtiin. Matkan teologisesti mielenkiintoisinta antia olivat keskustelut piispa ja rouva Hempelin kanssa. Molemmat totesivat Saksan yhdistymisen jälkeen kirkollisen tilanteen entisessä DDR:ssä tulleen vaikeaksi. Lännessä ei ymmärretä luterilaisten asemaa. Katolinen kirkko on poliittisesti vahva, vaikka sen jäsenmäärä on 1,5 % väestöstä, uusiin osavaltioiden ja kaupunkien poliittisilla johtopaikoilla on 70 % katolilaisia. Kysymykseeni miten he toimivat muiden kuin katolilaisten kannalta, Hempel sanoi moneen kertaan heidän olevan hyviä ihmisiä, jotka tahtovat hyvää kaikille kristityille. Ongelmana ei ole katolilaisten aktiivisuus vaan evankelisten saamattomuus. Kysymykseeni, miksi evankelist eivät ole aktiivisempia, Hempel vastasi: "Me olemme typeriä. (Wir sind so blöd)". Hempel toisti useaan otteeseen, että kun evankelist keskustelevalle ja keskustelevalle, pohtivat, katolilaiset toimivat ja vaikuttavat.

Päivällisellä 17.10. jatkoimme presidentti Scharbaun kanssa pohdintojamme kirkkomme ja VELKD:n yhteyksistä. Scharbau muistutti Eurooppa konsultaation jat-

kon tärkeydestä ja pahoitteli vähän sitä että LML on "ominut" itselleen Euroopan luterilaisten kirkonjohtajien kokouksen järjestämisen ilman etukäteiskonsultatiota VELKD:n kanssa. Sovimme pitävämmme toisemme ajan tasalla asioiden kehitymisestä.

Illalla keskustelimme intensiivisesti vielä OKR Karlheiz Schmalen kanssa kirkkomme ja EKD:n konsultaatiosta Berliinissä, kirkkomme johdon vierailusta VELKD:ssa ja yleensä suomalais-saksalaisesta yhteistyöstä. Schmale jää eläkkeelle runsaan vuoden kuluttua lokakuun lopussa 1996. Sitä ennen hän tahtoi saada asioille pysyvät muodot, jotka turvaavat yhteistyön myös tulevaisuudessa. Schmale muisteli lämmöllä piispa Karlheiz Stollin kanssa tekemänsä Suomen matkaa ja ehdotti, että kirkkomme johto arkkipiispan johdolla tulisi ensi vuonna VELKD:n vieraaksi vähän samaan tapaan kuin Ruotsin kirkon valtuuskunta oli tehnyt arkkipiispa Wemanin johdolla.

Toistin myös Schmalelle keskusteluissa usein esittämäni ajatuksen, että VELKD on meille sisarkirkko ja EKD yhteistyökumppani. Schmale sanoi olevansa iloinen kuullessaan, että ajattelemme näin. Hän totesi, ettei kirkkoillamme tarvitse välttämättä olla yhteistyösopimusta, jollainen meillä EKD:n kanssa on ja jollainen heillä ja Ruotsin kirkolla on, mutta yhteistyö ja yhteydenpito edellyttää vaikiintuneita muotoja. Niitä täytyy myös hoitaa.

“Porvoo on yhteinen asiamme” – Apostolisuus-kokous Roomassa 23.–24.11.1995

Pirjo Työrinoja

Roomassa vaikuttavan fransiskaanijärjestön keskus Centro pro unione järjesti yhdessä Farfassa sijaitsevan kansainvälisen birgittalaiskeskuksen ja Rooman anglikaanisen keskuksen kanssa Roomassa 23.–24.11.1995 symposiumin, jonka aihe oli “Kirkon apostolinen kontinuiteetti ja apostolinen suksessio”. Porvoon yhteinen julkilausuma oli kokouksen pääaihe, jota tarkasteltiin nyt ensimmäisen kerran luterilaisten, katolilaisten ja anglikaanien yhteisessä kokouksessa.

Symposium “Kirkon apostolinen kontinuiteetti ja apostolinen suksessio” sai alkunsa vuoden 1995 maaliskuussa Farfassa birgittalaisarten järjestämässä ensimmäisessä ekumeenisessä kokouksessa, jossa useilta tahoilta toivottiin, että Porvoon asiakirja otettaisiin sekä luterilaisten että katolilaisten että anglikaanien yhteisen tarkastelun kohteeksi. Suomesta symposiumiin osallistui teol.tri Pirjo Työrinoja ja teologisesta tiedekunnasta professori Eeva Martikainen.

Kokouksen pääesitelmät olivat seuraavat: “Anglikaaninen näkökulma apostoliseen kontinuiteettiin ja apostolinen suksessio Porvoon yhteisessä julkilausumassa” (KMN:n Faith and Order -komission moderaattori Mary Tanner); “Apostolinen kontinuiteetti ja apostolinen suksessio Porvoon yhteisessä julkilausumassa. Haaste pohjoismaisille kirkkoille” (prof. Ola Tjörhom); “Alkoiko apostolinen traditio koskaan? Uuden testamentin apostolisen kontinuiteetin lähteet” (S.J. prof.

Gerald O’Collins); “Kirkon apostolinen kontinuiteetti ja apostolinen suksessio viiden ensimmäisen vuosisadan aikana” (Pergamonin metropoliitta John [Zizioulas]); “Apostolinen kontinuiteetti, apostolinen suksessio ja virka reformaation perspektiivistä käsin” (prof. Harding Meyer) ja Loppuyhteenveto prof., fransiskaani (cap.) William Henn.

Mary Tanner painotti esityksessään, että apostolisuuden elementtejä ovat Raamattu, kirkon isät, uskontunnustukset, jumalanpalvelus ja virka sekä kontinuiteetti kirkon elämässä. “Kirkko ei voi kestää ilman suksessiota”, hän totesi. Tämä kontinuiteetissa eläminen on tärkeämpää kuin mitkään uudet dokumentit. Anglikaanien ja katolisen kirkon välillä erityisesti paavius on ollut erottavana tekijänä. Apostolisuuteen on aina sisällynyt kiistely apostolisen viran luonteesta ja ordinaation merkityksestä sen yhteydessä ja siitä miten auktoriteetin legitimi siirtyminen tapahtuu ordinaatiossa. Tämän kysymyksen tarkastelussa apostolit ja ensimmäiset piispat ovat tärkeä linkki.

Edelleen Mary Tannerin mukaan historiallinen suksessio määritellään yhtenä kirkon olemukseen kuuluvana asiana, se on “esse ecclesiae” ja “bene esse”. Vaikkakaan anglikaanit eivät ole olleet tässä kysymyksessä täysin yksimielisiä, *episcopé* on ollut luovuttamaton kirkolle. Lambethin nelikulmion määrittelemisen vuonna 1848 oli anglikaanisuudessa ratkaiseva. Lambethin painotus on eri osien yhteenkuuluvuus, jossa myös kontinuiteetti nähdään koko kirkon kaiken elämän kokonaisuuden yhteydessä.

Tämä koinonian ja kirkon elämän yhteenkuuluvuus on tullut nykyhetkessä esiin anglikaanisuutta laajemmalla foorumilla

ja on alettu uudella tavalla etsiä koko kirkon katolisuutta. Näin on erityisesti Porvoon yhteisessä julkilausumassa, jossa apostolisuus nähdään kirkon kokonaisuuden yhteydessä. Mary Tanner viittasi Porvoon asiakirjan 37 §:ään, jossa määritellään myös Niagara-keskusteluja lainaten apostolisuutta seuraavasti: “Kirkko on kutsuttu olemaan uskollinen ohjeelliselle apostoliselle todistukselle Herransa elämästä, kuolemasta, ylösnousemuksesta ja korottamisesta. Kirkko saa tehtävänsä ja voiman täyttää tehtävänsä lahjana ylösnousseelta Kristukselta. Tällä tavalla kirkko on apostolinen kokonaisuutena. Apostolisuus merkitsee, että Jeesus on lähettänyt kirkon olemaan maailmaa varten, ottamaan osaa hänen tehtäväänsä, joka on myös Jeesuksen lähettäjän tehtävä, olemaan osallinen Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen voimassa.” Niagara-keskusteluilla on ollut merkittävä osuus myös Porvoon sisällön suhteen. Kirkon apostolisuus on aina osallisuutta koinoniasta kuten kolmiyhteisen Jumalan persoonien suhde. Merkittävää Porvoon asiakirjassa symposiumin teeman suhteen Mary Tannerin mukaan on asiakirjan korostus, jonka mukaan historiallinen piispuus on apostolisuuden palveluksessa. Myös historiallisen piispuuden merkki-luonne avaa ekumeenisesta keskustelua. Historiallista piispuutta ei nähdä optionaalisen takeena vaan merkinä yhteydestä.

Ola Tjörhom tarkasteli Porvoon asiakirjaa erityisesti pohjoismaisten luterilaisten kirkkojen näkökulmasta. Hän painotti mm. seuraavaa: kirkko ei voi olla olemassa ilman jonkinlaatuista apostolisuutta. Kirkko ei voi olla isoitoitunut, eristynyt. Kirkko on aina myös näkyvä ja sillä on tiettyjä merkkejä. Sen olemukseen kuuluu ordinoitu virka ja episkopen hoito.

Ekumeeninen lähestymistapa apostolisuuteen myöntää, ettei jokaisella kirkolla voi olla kaikkia apostolisuuden elementtejä. Kaikki pohjoismaiset kirkot pitävät apostolisuutta tärkeänä ja kirkon olemukselle luovuttamattomana. Augsburgin tunnustus ei pyrkinyt poistamaan episkopaalista suksessiota. Tästä huolimatta pohjoismaisissa kirkkoissa on eroja suhtautumisessa historialliseen piispuuteen. Tjörhomin mukaan Porvoon yhteistä julilausumaa tulee lukea kontekstuaalisesti.

Gerald O'Collins poleemisesti otsikoidussa alustuksessaan "Alkoiko apostolinen traditio koskaan? Uuden testamentin apostolisen kontinuiteetin lähteet" päätyi korostamaan viran ja erityisesti piispan viran merkitystä. Uuden testamentin kaikissa kirjoituksissa löytyy Collinsin mukaan perustelu Jeesuksen viralle. Jeesus valitsi ydin ryhmän, jolla oli selkeä missio. "Ne kaksitoista" muodostivat keskeisen alun varhaiskirkossa. Vaikkakin Collinsin mukaan tutkimuksessa on ollut epäilyjä institutionaalisuuden tärkeydestä, kaanonit, johtajuus ja yhteisö ovat olleet keskeisiä elementtejä varhaiskirkon muotoutumisessa. Edelleen tarkastellessaan kirkon nykytilannetta hän painotti, että suurin haaste nykyhetkelle on evankeliumin kulturaatio.

Oppineuvottelujen ja dialogien veteraani Harding Meyer käsitteli alustuksessaan "Apostolinen kontinuiteetti, apostolinen suksessio ja virka reformaation perspektiivistä käsin" apostolista jatkumoa, virkaa, apostolista suksessiota ja reformaatiota ekklesiologisenä tapahtumana.

Meyerin mukaan jo lähes kolmella sukupolvella on ollut uudella tavalla syvä tuntu apostolisen kontinuiteetin tärkeydestä.

Jeesuksen julistuksessa ja alkukirkon toiminnassa ihmisille on annettu selkeä käsky, "imperatiivi", johon sisältyy lupaus. Kirkko joutuu tätä tehtävää toteuttaessaan taistelemaan "tosi" kirkon ja "väärin" kirkon välillä eskatologisen jännityksen vallitessa samanaikaisesti. Meyerin mukaan myös reformaattoreille apostolisuus oli sitovaa ja luovuttamatonta. "Una, sancta, catholica ja apostolica" olivat reformaattoreidenkin mielestä tosi kirkon tukipilareita. Erityinen virka on Meyerin mukaan jumalallinen säätämys, joka toteutuu yhteistyössä koko seurakunnan yhteisen pappeuden kanssa. Näiden välityksessä Jumala on antanut seurakunnalle yhteyden Kristuksen kanssa. Meyer painotti, ettei reformaatio halunnut asettaa virkaa kyseenalaiseksi. Lutherille virka ei ollut vanhurskauttamisen vastaista, vaan syvästi siihen vastaava suure. Luterilaisissa tunnustuskirjoissa virka antaa viitteitä siitä, miten vanhurskauttamisopista on puhuttava. Erityinen virka toimii tässä Kristuksen sijasta ja puolesta.

Apostolisen suksession on oltava merkinä siitä, että erityinen virka saamaa sovutusta, kuten Jeesus ja apostolit tekivät. Suksession ajatus ei ole milloinkaan kadonnut reformaatiosta, vaikkakin osittain on painotettu enemmän opin kuin viran suksessiota. Myös luterilaisuus tarvitsee "successio fideit" kuin "testio testiorumia". Kysymykseksi on luterilaisuudessa kuitenkin noussut, pitääkö todistajien ja todistuksen ketjun olla katkeamaton? Myös reformaatio oli Meyerin mukaan ekklesiologinen tosiasia. Reformaattoreiden pyyntö saada oikeita piispoja torjuttuun alussa. Reformaatio joutui määrittelemään uudessa tilanteessa kaanonin, tunnustuskirjat ja piispuuden. Piispuudella ei ole kuitenkaan *regula fidein* asemaa,

sillä piispuus ei ole tae ja välttämättömyys luterilaisuudessa. Vanhurskauttamisopin näkökulma ei sallisi sellaista asemaa. Luterilaisuudessa on kuitenkin nähty, että kolmio: kaanon-uskontunnustus ja piispuus on hyödyllinen kirkolle. Näistä kolmesta episkope -virka on haavoittuvien. Tämä kolmio siirtyy kirkossa, siihen on selvä imperatiivi olemassa. Uskon kokonaisuus annetaan koko kirkolle, ei vain piispoille.

Harding Meyer näki lähiajan haasteena erityisesti sen, että kirkot selvittävät, miten laaja alue on kysymyksessä, josta kirkot voivat saavuttaa "fundamentaalista yhteisymmärrystä". Hänen mukaansa vain historiallisen piispuuden ymmärtäminen erottaa ja siinäkin kysymyksessä on löydetty paljon yhteistä. Uniformisuutta kuitenkin pelätään. Tämä tuli hänen mukaansa selvästi esille *Facing Unity* -asiakirjaan kohdistetuista lausunnoista. Kyseisessä asiakirjassa on esitetty ekumeenisesti kauaskantoinen prosessi, jonka avulla kirkot jakavat yhteiset arvot mm. piispuuden suhteen ja yhteisten ordinaatioiden kautta ne yhdistyvät.

Harding Meyer esitti myös kriittisiä kysymyksiä mm. Porvoon asiakirjan sovellusmahdollisuuksia kohtaan laajemmalle kuin nykyiselle alueelle. Hän näki, että se on tiukasti aluesidonnainen asiakirja. Tämä Meyerin väite synnytti monia kriittisiä vastapuheenvuoroja. Niissä tuotiin esille väkaumus, että lähitulevaisuudessa koko anglikaanisen kommuunion piirissä on otettava kantaa sen sisältöön. Sama koskee myös luterilaista osapuolta. Jokainen luterilaisten solmima kirkollinen sopimus koskee myös koko Luterilaisen maailmanliiton muodostamaa kokonaisuutta. Keskustelussa tuotiin esille myös se myönteinen ratkaisuvaihtoehto, että Porvoon sopimuksessa on löydettävissä ratkaisu paljon kiis-

teltyyn nk. *defectus*-kysymykseen. Defectus-kysymyksellä tarkoitetaan keskustelua, jossa kirkollisissa keskusteluissa (esim. luterilais-roomalaiskatolisissa keskusteluissa) on väitetty, että esimerkiksi luterilaisen osapuolen virka sisältää puutteen. Virka ei sisällä sitä täytettä, mitä esimerkiksi sakramentaalisen virkakäsityksen katsotaan sisältävän. Keskusteluissa tuotiin esille Porvoon asiakirjan tendenssi, jonka mukaan voidaan johtaa seuraava kehitys: tilanteessa, jolloin tietyllä kirkolla ei ole viranhoidossaan kaikkia samoja elementtejä esimerkiksi piispuuden suhteen, niin yhteisesti hoidettavien ordinaatioiden kautta myös ao. kirkko voi uudelleen palauttaa siltä tällä hetkellä puuttuvia elementtejä. Viimeisimmän luterilais-katolisen keskusteluasiakirjan "Kirkko ja vanhurskauttaminen" todettiin sisältävän uusia ja ekumeenisesti hyödyllisiä painotuksia siitä, mikä nähdään yhtäältä "kirkkona olemiselle välttämättömänä" ja toisaalta mikä "pelastukselle välttämättömiä".

Metropoliitta John (Zizioulas) keskittyi esityksessään neljän-viiden ensimmäisen vuosisadan kehitykseen. Se antaa hänen mukaansa käsityksen siitä moninaisuudesta, mitä apostolisuuskysymykseen voidaan liittää. Raamatun todistus on hänen mukaansa selvä. Kristus lähetti apostolit lähettiläinään. Kirkko on historiallinen institutio, jonka tehtävä on missio. Toisella vuosisadalla piispat toimivat Kristuksen sijaisena. Kristus taas on seurakunnan pää. Piispuus on nähty kaikkina aikoina hyvin kommunikatiivisena. Ireneoksen määrittely tapahtui ennen kaikkea gnostilaisia vastaan. Korostuksena oli, että totuus ja eukaristia kulkevat yhdessä. Cyprianos vahvisti kirkon rakennetta, Pietarin istuimesta kehkeytyi universaalinen ekklesiologia. Jokainen paikalliskirkko toimii piispan johdolla. Piispat ovat Pietarin seuraajia ja kollegoja keskenään. Apostolinen collegio oli tärkeä. Samoin piispuuskäsitystä ovat muokanneet Cleemens, Ignatios Antiokialainen, Johannes Krysostomos. Erityisesti jäl-

kimmäisen eukaristinen ekklesiologia on korostanut, että piispat eivät ole yksin, vaan muodostavat kollegion. Ja tämä voi tapahtua vain kokoontuvan Jumalan kansan yhteydessä. Kirkko on eskatologinen kommuunio, joka viitoittaa tulevaa Kristuksen päivää. Pseudoklementiaalinen homileesi on puolestaan painottanut apostolista suksessiota ja Pietari on nähty yhtenä piispana ilman erityisasemaa muualla. Jerusalemin seurakunnalla presbyteereillä oli myös tärkeä merkitys. Myös tällöin korostettiin, että auktoriteetti ei ollut individuaalia, vaan tapahtui aina siirtymisenä kommuuniossa. Jokainen paikalliskirkko muodostuu uuden Jerusalemin kuvaksi. Eusebios puolestaan on puhunut suksessiota erityisesti monikossa. Piispa on aina Kristuksen ikoni. Tärkeäksi muodostuu käytäntö, ettei mitään ordinaatiota suoriteta ilman yhteisöä.

Alkuvuosisatoina oli meneillä monia linjoja ja piispuuden suhteen. Myös kulttuurierot vaikuttivat kehitykseen. Ensimmäisten vuosisatojen todistuksesta on nostettava ennen kaikkea se korostus, että seuraanto tapahtuu aina kommuuniossa. Meidän tulee nähdä apostolisuuden siirtyminen holistisena koko kirkon elämään kuuluvana tehtävänä ja erottamattomana osana. Ilman eukaristiaa viettävää Jumalan kansaa ei voi tapahtua mitään auktoriteetin siirtymistä kommuuniossa. Apostolinen kontinuiteetti on aina kiinteästi yhteydessä kirkon elämän kaikkiin ulottuvuuksiin. Ordinaatio on merkinä, joka pitää yllä yhteyttä kommuuniossa. Piispa saa ja välittää suksessiota kommuunion sisällä. Keskinäinen riippuvuus ja yhteenkuuluvuus liittyy sekä historialliseen että eskatologiseen kontinuiteettiin. Episkopaalinen kollegiaalisuus ei ole kaikki, vaan siihen liittyy koko Jumalan kansan yhteenkuuluvuus. Ongelman on metropolin mukaan muodostanut se, että Rooman piispa on vaatinut erityisasemaa. Jokaisella paikalliskirkolla on Zizioulaksen mukaan mahdollista välittää universaalisuutta. Historiallinen ja eskato-

loginen todellisuus voivat myös rakentua paikallisen seurakunnan tasolla. Mission eteenpäin saattaminen on myös eukaristinen tehtävä, se on lahja, jonka Jumala on kirkkolleen lahjoittanut. Kaikissa edellä mainituissa kysymyksissä Zizioulas näkee aineksia nykyhetken keskustelun keskeisiin kohtiin. Ekumeenisen keskustelun tulee antaa arvoa ja merkitystä myös menneisyydelle. Konsensus voidaan saavuttaa hänen mukaansa kommuunion teologian avulla, joka ennen kaikkea painottaa kommuunion kaikkien osien yhteenkuuluvuutta. Keskustelussa tuotiin esille näkemys, että vaikka joltain kirkolta puuttuisi historiallinen piispuus, tällainen kirkko voisi tulla mukaan kommuunioon eukaristisen kommuunion välityksellä. Tätä voidaan ajatella, jos ei pidetä eskatologiaa vain tulevana, vaan jo nyt läsnäolevana suurena.

Fransiskaanimen William Henn käytti symposiumin kokoavan päätöspuheen vuoron. "Porvoo koskettaa meitä kaikkia", hän totesi. Samalla hän kiteytti sillä symposiumin näkemyksen, ettei mikään kirkollinen sopimus voi olla nykytilanteessa koskettamatta laajalti ekumeenisia yhteyksiä. Apostolisuuskysymyksessä on saavutettavissa merkittävää konvergenssia. Apostolisuuteen kuuluu monta säiettä. Mitään yksittäistä apostolisuuteen kuuluvaa elementtiä ei voida myös irrottaa koko kirkon apostolisuuden kokonaisuudesta. Tämä painotus tulee hedelmällisellä tavalla esiin Porvoon yhteisessä julkilausumassa.

Symposium apostolisuudesta osoitti selvästi, miten kysymys apostolisuudesta on nyt kirkkojen välillä keskeinen. Porvoon asiakirja antaa tälle keskustelulle tulevaisuudessakin laajan kaiken pohjan. Kysymys apostolisuudesta on myös pääteemanä kansainvälisessä luterilais-katolisessa keskustelutarjossa.

Raportti Euroopan kirkkojen konferenssin Study Committeeen kokouksesta Saksassa 10.-16.6.1995

Laura Maria Raitis

Euroopan kirkkojen konferenssi (EKK) antoi Prahan yleiskokouksessa 1992 komitean työlle teeman "Matkalla yhteiseen missioon": Komitea on hahmotellut tästä pääteemasta joitakin keskeisiä kohtia käsiteltäviksi erilaisissa tapaamisissa. Komitean viimekesäisen kokouksen yhteydessä järjestettiin kaksipäiväinen konsultaatio, johon osallistuivat komitean lisäksi Euroopan baptistien liiton (European Baptist Federation) ja Lausannen liikkeen (Lausanne Committee "Pro Christ") edustajat. Lausannen liikettä edusti yhdessä kahden muun kanssa piispa Erik Vikström.

Mission ja evankelisoinnin aspekteja tämän päivän Euroopassa

Teeman "Matkalla yhteiseen missioon" ulottuvuuksista olivat tässä konsultaatiossa esillä erityisesti mission ja evankelisoimisen välinen suhde sekä protestanttien ryhmien ja erilaisten lahkien lähestyminen ortodoksisten kirkkojen alueilla Itä-Euroopassa. Lähetyseuran näkökulman Euroopassa tapahtuvaan missioon ja evankelisointiin esitti englantilainen anglikaanipappi Mark Oxbrow ja ortodoksisen paikallisseurakunnan näkökulman

romanialainen professori *Remus Rus*. Varsinaiset alustukset käsittelivät ortodoksista käsitystä kristillisen mission tehtävistä ja luonteesta tämän päivän Euroopassa, baptistien näkökulmaa ja Lausanne komitean näkökulmaa. Alustajina olivat *Vladimir Fedorov* Venäjältä (ort.) sekä *Karl Heinz Walter* (bapt.) ja *Ulrich Parzany* (Lausanne Committee) Saksasta. Alustusten ja keskustelun päälinjat koottiin kolmisivuisiksi lausunnoksi, jonka kaikkien osallistuneiden järjestöjen edustajat allekirjoittivat.

Konsultaation osapuolet olivat yhtä mieltä siitä, että lähetys on kaikkien kristittyjen tehtävä, että erityisesti sekularisaatio ja ateismi ovat juuri nyt Euroopan kristittyjen haasteita ja että kirkkojen on yhdessä pyrittävä ratkaisemaan proselytismin ongelmaa. Myös huoli sodista sekä Euroopan poliittisista ja taloudellisista ongelmista oli yhteinen. Toisistaan eroavia mielipiteitä osallistujat esittivät siitä, onko oikeutettua evankelioida toisen kirkkokunnan jäsenten keskuudessa. Tässä yhteydessä esiin tuli kaksi keskeistä ristiriitaista ihmisoikeutta: oikeus julistaa evankeliumia ja oikeus olla joutumatta aggressiivisen evankelioimisen kohteeksi.

Mark Oxbrow ehdotti yhteistyön malliksi seuravaa: Yhteinen missio on kumppanuutta, jossa kaikki osapuolet kunnioittavat toisten uskoa ja perinteitä, vaikka niillä onkin oikeus rakastavasti asettaa toisilleen haasteita. Yhteinen missio tunnustaa, että missio kuuluu paikallisen kirkon vastuulle, mutta että tälle missiolle täytyy hankkia resursseja toisilta kirkkoilta, joiden täytyy niitä tarjota.

Komitean oman kokouksen pöytäkirjasta

Study Committee kuuli kaksi alustusta aiheesta kirkko ja lahkot. Toisen piti kreikkalainen ortodoksi *Grigorios Laurentzakis*, joka käsitteli ekklesiologiaa ja hahmotteli Kristuksen kirkon määrittelyä sekä kuvasi kirkon ja lahkosten eroja, ja toisen piti saksalainen baptisti *Erich Geldbach*, joka esitti lähinnä sosiologisia kriteerejä lahkosten määrittelemiseksi.

Komitea keskusteli konsultaatiosta *Gospel and culture(s)*, jonka EKK järjestää toukokuussa 1996 yhteistyössä Hampurin lähetysakatemian kanssa. Suunnitelma oli myös konsultaatio enemmistö- ja vähemmistökirkkoista. Lisäksi puhuttiin pitkään Euroopan toisesta ekumeenisesta kokouksesta ja EKK:n 11. yleiskokouksesta, jotka pidetään Grazissa kesäkuussa 1997. Euroopan ensimmäinen ekumeeninen, EKK:n ja katolisten yhteinen kokous oli Baselissa vuonna 1989. Toisen kokouksen teema on sovitus: Jumalan lahja ja uuden elämän lähde, ja siihen valmistava työasiakirja on jo ilmestynyt suomeksi ekumeenisen neuvoston julkaisemana.

Komitea keskusteli pitkään kirkkojen yhteisen mission ekumeenisista suuntaviivoista ja käyttäytymissäännöistä, ja päätti koota ne lyhyeksi asiakirjaksi tammikuuhun 1996 mennessä. Se päätti myös ottaa kantaa Paavin uuteen kiertokirjeeseen *Ut unum sint*. Kannanottoon kootaan komitean jäsenten lausunnot ja yhteenveto eri maissa käydyistä keskusteluista.

Ajankohtaisia julkaisuja ja esitelmiä

Teologian, tieteen ja kirkon suhteesta²

Petri Järveläinen

Muistuttaako teologia tiedettä vai filosofista analyysii

Modernissa mielen filosofiassa on kehitetty revisionistista mallia, joka on myös teologian, tieteen ja kirkon suhdetta koskevan kysymyksen kannalta valaiseva. Kuvaan tämän revision lyhyesti.

Perinteisessä mielen filosofiassa on tehty usein oletus, jonka mukaan ihminen on ajatuksin, uskomuksin, tuntein jne. varustettu olento. Koska näiden luonteesta ei ole täyttä selvyyttä, pyritään harjoittamaan filosofiseksi analyysiksi kutsuttua toimintaa, jonka tehtävänä on eksplikoida mentaalisen elämän luonne ja tämän eksplikation avulla rakentaa teoria siitä, mitä se on. Tällaisia teorioita on enemmän kuin yksi ja niiden välistä kommunikaatiota kutsutaan filosofiseksi keskusteluksi.

Mainitun revision esittäjät ajattelevat, että perinteisen mielen filosofian harjoittajien tekemä oletus ihmisestä mentaalisenä olentona on virheellinen. Kun tämä oletus hylätään, koko filosofinen analyysi lakkaa olemasta ja korvautuu tieteellä. Näin ei ole vielä tapahtunut, mutta erityisesti aivotutkimuksen ja tekoälyn kehityksen myötä tulee lähiaikoina tapahtumaan kopernikaaninen kumous, jonka myötä huomaamme, että kukaan ei ole koskaan tuntenut, uskonut eikä ajatellut mitään, vaan sen sijaan kysymys on ollut materian liikehdinnistä aika-avaruus-ulottuvuudessa.

Vastaus kysymykseen, millainen on teologian ja kirkon suhde riippuu osittain siitä, pidetäänkö teologiaa filosofista analyysii vai tiedettä muistuttavana toimintana.

2) "Perustuu alustukseen Raamatuntutkimus ja kirkon usko" -symposiumissa Järvenpäässä 6.7.1995.

Mikäli teologia muistuttaa filosofista analyyysiä, se ensinnäkin tekee oletuksen, jonka mukaan on olemassa uskonnollinen elämänmuoto. Teologian tehtävänä on tällöin eksplikoida tämän elämänmuodon luonnetta sen itsensä tuottaman materiaalin valossa. Tämä selvitystyö, jota kutsuttakoon teologiseksi analyyksiksi, on kiinnostavaa sinänsä, mutta sillä voi olla välillinen anti myös tutkitulle elämänmuodolle sikäli, että se voi esittää, mikäli siltä kysytään, eräänlaisia kieliopillisia huomautuksia. Niiden tehtävänä on kuvata, millainen elämänmuoto on ja mitkä ovat sen mahdollisuudet ja rajat eli millaisia ilmaisuja sen piirissä voi käyttää. Sen sijaan teologian tehtävänä ei ole valmista uutta kieltä tai antaa suosituksia siitä, mitä kieltä ihmisten pitäisi puhua. Mikäli niin käy, se voi kyllä huomauttaa, että uskonnollisen elämänmuodon piirissä on alettu puhua uutta kieltä ja omaksuttu sille ennen vieraita piirteitä. Teologisen analyyysin kannalta tällainen huomautus on lähinnä kiinnostava. Uskonnollisen elämänmuodon kannalta se ei ole normatiivinen.

Mikäli teologia taas on "tiedettä", sen näkökulmasta oletus uskonnollisesta elämänmuodosta on virheellinen. Teologian tehtävänä on paljastaa, että uskonnollinen elämänmuoto on joko jotakin täysin muuta kuin sen on oletettu olevan tai että se on jonkin toisen ilmiön heijastumaa. Tällöin teologian vaikutus uskonnolliseen elämänmuotoon on suora, koska sen piirissä katsotaan olevan enemmän uskonnollista tietoutta kuin uskonnollisen elämänmuodon piirissä.

Konstruktivinen teologia

Edellä tehty luonnostelma on kiinnostava nk. konstruktivisen teologian kannalta.

Toimittamassaan kirjassa "Teologia etsii suuntaa" Lennart Pinomaa määritteli konstruktivisen teologian siten, että teologian tehtävänä on tulkita Raamatun sanomaa muuttuneissa olosuhteissa elävälle nykyajan ihmiselle. Kaikki tässä tunnetussa kirjassa esitellyt teologit, joita luonnehditaan aikakautemme merkittävimmiksi, ovat tämän suuntaisen projektin edustajia. Raamatun tulkitsijana kiehtovin ja ehkä myös jälkivaikutuksiltaan mittavin hahmo on Rudolf Bultmann. Tarkastelen seuraavassa millaisia ongelmia hänen ohjelmaansa ja ehkä koko konstruktivisen teologian ohjelmaan liittyy. Ennen sitä huomautan, että esitykseni ei tee oikeutta Bultmannin koko ajattelijankuvalle, koska otan siitä esille vain yhden piirteen, jota kohtaan Bultmann itsekin esitti epäilyjä.

Bultmannin ajattelua on tulkittu heideggerilaisen eksistentialismin teologisena sovellutuksena, joskin sen taustalla on myös mm. Wilhem Hermannin uskantilainen filosofia. Keskeinen teema on tällöin ihmisen maailmanssaolemisen analyyysi. Bultmannin ratkaisu on sen tapainen, että Uuden testamentin kirjoittajilla on annettavanaan asiaan valaistusta kunnan vain tämän valon peittävä aikasidon nainen myyttien esirippu saada repäistyä. Tai tarkemmin sanottuna myytit saavat kyllä olla, mutta niiden sisältö on tulkittava uudella tavalla. Tämän seurausena pääsemme temppeliin, jossa vaeltavat menneisyyden hahmot tuntuvatkin aikalaisiltamme, koska hekin ovat osallisia olemisesta ja pohtivat sen luonnetta.

Myytti maailmassaolemisesta

Bultmann oli oikeassa siinä, että eksistentialinen kysymys on aatehistoriallisesti

meidän kysymyksemme. Olemisen luonnetta koskeva miksi-kysymys on ei Heideggerin vaan Duns Scotuksen esittämä, ja sitä on pidetty uudelle ajalle tunnusomaisena. Bultmannin ideaan sisältyy kuitenkin ongelma, joka voidaan muotoilla siten, että hän ei itse näytä olevan myytinriisuja vaan uuden myytin rakentaja, ja tässä termiä myytti on käytetty väljässä merkityksessä.

Origenes ajatteli, että pyhät kirjoitukset jäsenyivät kolmesta näkökulmasta, joita ovat kirjaimellinen, psykologis-moraalinen ja spirituaalinen taso. Voi kysyä, valaiseeko Bultmannin ohjelma psykologis-moraalista vai spirituaalista tasoa? Tavallisesti Bultmannia arvostellaan siitä, että hänen ohjelmansa valaisisi näistä ensimmäistä ja että hän lähestyisi tässä jonkinlaista ritshiläistä kantaa. Oma tulkintani on toisenlainen. Bultmannin ohjelma valaisee psykologis-moraalista tasoa vain prima facie, koska tämä tapahtuu niin, että psykologis-moraalinen taso on tulkittu spirituaalisesta käsin. Tämä tarkoittaa sitä, että Uuden testamentin myytteiksi kutsutut asiat on korvattu uskomuksella, jonka mukaan olemassaolon luonnetta koskeva kysymys on aatehistoriallisen merkityksensä lisäksi myös jossain absoluutisessa tai metafyyssisessä mielessä relevantti ja että se on relevantti nimenomaan suhteessa Jeesus nasaretilaisen persoonaan. Sen sijaan että Jeesus julistaisi Jumalan valtakuntaa hän on vastaus kysymykseen "miksi on olevaa, miksi ei ole niin, että mitään ei ole?"

Aatehistoriallisten ihmisten ja elävien ihmisten kysymykset

Toiseksi Bultmann näyttää uskovan, että ihmiset ovat aatehistoriallisia agentteja. Tällainen näkemys perustuu nähdäkseni

liian monoliittiseen ihmiskäsitykseen. Arkiajattelu tuntuu olevan eklektistä siten, että se omaksuu sisällöikseen keskenään yhteensovittamattomien ajatusjärjestelmien osia. Saattaa myös olla, että meidän arkaaisempien kerrostumien merkitys meille on voimakkaampi kuin olemme olettaneet asian olevan. (Tästä nimenomaan Bultmann on hyvä esimerkki, koska hänenkin ajattelussaan on taso, joka on aidosti "mytologinen".) Tämä puolestaan implikoi sen, että nk. nykyihmiselle kirjoitetut esitykset vahvistavat joitakin olemisemme puolia laiminlyöden muita. Tähän liittyy muidenkin kuin Bultmannin esittämien nykyihmiselle suunnattujen teologisten esitysten ongelmallisuus. Eräissä teologisissa esityksissä esimerkiksi sanotaan, että uuden ajan tiede on tehnyt kristinuskon ongelmalliseksi. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole yhtenäistä tieteellistä maailmankuvaa eikä rationaalisuuskäsitystä.

Kokemus ja tulkinta

Edelleen kysymykseen liittyy ajankohtaisen suomalaisen keskustelun kannalta kiinnostava asia. Uusimmissa suomalaisissa eksegetiikan populaariesityksissä on esitetty pääsiäiskertomusten kovan ytimen rakentuvan Jeesuksen oppilaiden kokemuksista, joita ei ole syytä epäillä, mutta joihin ei eräissä mielessä pääse käsiksi. Samalla on esitetty, että varhaisen kristittyjen tekemät tulkinnat näistä kokemuksista ovat jossain määrin analysoitavissa. Sana "kokemus" on filosofisesti vaikeaselkoinen. En puutu siihen. Sen sijaan seuraavassa huomautuksessa käytetty termi "kokemus" on neutraali tekninen termi. Kokemuksen ja siitä tehdyn tulkinnan välillä tehty ero on käsitteellisesti mahdollinen, mutta myös hankala. Voisimme esimerkiksi sanoa, että

tasavallan presidentti Martti Ahtisaari on kokemuksemme, jolle annamme nimen Ahtisaari, koska tunnemme symboliavuuden, jossa on tämän niminen merkki tällaiselle kokemukselle. Jos taas omaisimme toisen tyyppisen symboliavuuden, sanoisimme häntä ehkä Suureksi Valkoiseksi Pääliköksi. Molemmista tapauksissa kokemus näyttää olevan pikemminkin tulkinnan muoto kuin siitä irrallinen ilmiö. Kun tulkintasiidonasta kokemusta reflektoidaan, siihen voi liittyä tekijöitä, jotka ovat vieraita sekä sille mitä alunperin koettiin että sille mikä synnytti tuon kokemuksen, siis jonkinlaisia ensimmäisen, toisen, kolmannen jne. kertaluvun kokemuksia ja tulkintoja. Näin saattaa olla Uuden testamentin kirjoitustenkin osalta, mutta miten sanoisimme, missä kulkee kokemukselle olennaisen ja siitä irrallisen tulkinnan raja? Kun edellä sanoin, että mieleemme arkaaisemmillä kerrostumilla saattaa olla meile arvioitua suurempi merkitys, tämä tarkoittaa sitä, että merkki Ahtisaari tarkoittaa todella tasavallan presidenttiä (toisin kuin postmodernismissä, jossa läsnäolon metafysiikan kielto sanoo, että merkki Ahtisaarella ei ole mitään merkitystä) vaikka tietäisimme, että jotkut toiset sanoisivat häntä Suureksi Valkoiseksi Pääliköksi. Siksi saattaa olla, että kristillisessä perinteessä kasvaneiden ihmisten näkökulmasta esimerkiksi ylösnousemus tarkoittaa sitä, että Jeesus on ylösnoussut eikä tämä ole tulkinta sinänsä epäämättömästä kokemuksesta, vaan jonkinlainen kristityn mielessä oleva kuva.

Maailmankuva

Edellä sanottu liittyy siihen, mitä pidän Bultmannin kolmantena uskomuksena. Korostettuaan meidän ja Uuden testamentin ajan radikaalia eroa hän näyttää

omien ajatuskulkujensa suhteen ristiriitaisesti oletavan, että nk. kolmikerroksinen tuonela – maailma – taivas on maailmankuva jossakin samassa merkityksessä kuin nykyisin puhumme maailmankuvasta. Ehkä tieteenfilosofinen tilanne Bultmannin aikana oli sellainen, että ajatus oli mahdollinen. Nykyisen keskustelun valossa oletus on kuitenkin hämärä samoin kuin idea, jonka mukaan meillä olisi maailmankuva. Kaiken lisäksi, mekin hautaamme vainajat maan alle, ajatlemme olevamme maapallon pinnalla ja tiedemiehet etsivät Jumalaa sananmukaisesti taivaalta kuten viimeaikainen kosmologinen keskustelu osoittaa.

Puhe maailmankuvasta uskonnollisen uskon yhteydessä on ongelmallinen sekä historiallisesti että käsitteellisesti. Oliko esimerkiksi antiikin ihmisten suhde "myynteihin" "kirjaimellinen" tämän käsitteen jossakin modernissa merkityksessä? Historiallisesti olisi ehkä valaisempaa sanoa, että antiikin ihmisen suhde maailmaan oli toisenlainen kuin uuden ajan tieteen piirissä esiintynyt ajatus jonkinlaisesta eksperimentaalisesti hankitusta maailmankuvaksi kutsutusta todellisuuden inventaarioluettelosta. Jos sanotaan, että antiikin ihmisen maailmankuva oli erilainen kuin nykyajan ihmisen, koska se oli mytologinen, tämä kuulostaa korvaani samalta kuin sanottaisiin, että pythagoralaisten sähkökitarat olivat erilaisia kuin Rolling Stonesin, koska niillä ilmaistiin sfäärien harmoniaa.

Elämäkuvat

Ehdotukseni onkin, että uskonnollisen yhteisön itseymmärryksen näkökulmasta olisi parempi puhua elämäkuvista ja niitä ilmaisevasta elämäntulkinnasta kuin maailmankatsomuksesta ja maail-

mankuvasta. Uskon kohteet ovat elämäkuvia sikäli, että ne lausuvat "väitteitä" "elämästä" ja sen perustasta ja niiden uskotaan samalla tekevän katsojansa osalliseksi elämän lahjoista. Vaikka uskonnollinen yhteisö uskoo uskonsa kohteiden olevan totta, ne eivät ole kokeellisesti mitattavaa maailmaa koskevia tosiasia-väitteitä, vaan tätä maailmaa koskevien väitteiden analogioita uskonnollisessa käytössä. Kaikki tuntemamme uskonnollinen kieli on tietenkin syntaktisesti inhimillistä kieltä. Sana Jumala on suomen sana. Mutta samalla tavoin kuin ikoni on tehty tietyistä luonnollisista materiaaleista eikä sitä kuitenkaan käytetä kuvaamaan luontoa, myös Jumala viittaa uskonnollisessa kielessä johonkin muuhun kuin maailmaan.

Edellinen merkitsee sitä, että uskonnollinen kieli ei ole metaforista, vaikka se käyttääkin metaforia. "Akhilleus on leijona" on metafora. Tiedämme, että Akhilleus ei ole leijona vaan että hänellä on joitakin ominaisuuksia, joita leijonallakin on. Viimeinen tuomio on formaalisesti metafora sikäli, että siinä puhutaan "viimeisestä" ja "tuomiosta", mutta niitä käytetään ei-metaforisesti, koska merkki "viimeinen tuomio" kutsuu käyttäjälleen läsnäolevaksi ilmiön viimeinen tuomio.

Ehdotukseni muistuttaa jonkin verran seuraavia ideoita. Ensimmäinen on Paul Tillichin augustinolainen symboliteoria, jossa symbolin ajatellaan olevan osallinen siitä mitä se symboloi. Toinen on Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofian kielen kuvia koskevat huomautukset, joissa esimerkiksi viimeinen tuomio on kuva, jonka toiselle puolelle henkilö ei pääse siten, että hän voisi analysoida sitä jostakin toisesta kielestä käsin. Kolmas on ikoniteologia, jonka myötä ehdotuk-

sellani saattaa olla myös ekumeenista ja uskontoteologista relevanssia mietittäessä, mitkä kuvat ovat perustavia ja mitkä enemminkin perustavien kuvien tulkin-toja eri kirkkoissa ja uskonnoissa.

Vastaus kysymykseen?

Viimeinen esille ottamani uskomus Bultmannin teoriassa on seuraava. Hän näyttää tarkastelevan kristinuskoa ikään kuin se olisi jonkinlainen vastaus kysymykseen. Saattaa kuitenkin olla, että paras tapa lähestyä aihetta ei ole sellainen, että se tehdään "vastaus kysymykseen" kaavion näkökulmasta, vaikka se voisikin olla yksi näkökulma muiden joukossa. Oliko esimerkiksi Jeesuksen oppilailla kysymyksiä kun he lähtivät seuraamaan tätä? Myös Jeesuksen "vastaukset" ovat niin outoja, että niitä on vaikea pitää vastauksina ainakaan missään filosofisessa mielessä. Tällä haluan viitata eräiseen teologian ja kirkon suhdetta koskevassa keskustelussa mielestäni olennaiseen seikkaan. Toisin kuin filosofia, jonka olennaisena muotona on tuottaa keskustelua, teologia liittyy ei-keskustelemaan elämänmuotoon eli jumalanpalvelukseen. 70-luvulla kirkossa ratkaistiin ongelmat pelaamalla lentopalloa. Nyt sitä yritetään (nk. intellektuellien keskusteluissa) muuttaa jonkinlaiseksi filosofikouluksi. En pidä tätä suotuisana kehityksenä. Kirkon piirissä käydään ja ehkä tuleekin käydä monenlaisia keskusteluita, mutta silloin kun kirkko tai teologit vaativat, että kirkon pitäisi ottaa teologia enemmän huomioon, tämä on edellä sanotusta näkökulmasta ongelmallista. Mikäli kirkossa on ongelmia en usko niiden johtuvan siitä, että sen piirissä olisi liian vähän teologiaa vaan pikemminkin siitä, että siellä on liikaa sitä, että sitä on käytetty sellaisella paikalla, jolle se ei kuulu.

Systemaattis-teologisia väitöksiä keväällä 1996

'Ei-mikään' Lutherin teologiassa

TL Sammeli Juntusen väitöskirja *Der Begriff des Nichts bei Martin Luther* tarkastetaan 16. maaliskuuta 1996. Väitöstilaisuus alkaa klo 10 Helsingin yliopiston päärakennuksen luentosalissa XII (ns. vanha puoli). Vastaväittäjänä toimii prof. Gerhard May Mainzin yliopistosta Saksasta. Kustoksena toimii prof. Eeva Martikainen. Työ kuuluu ekumeniikan alaan.

Kristinopin ja psykonalyysin suhde

TL Matti Hyrekin väitöstilaisuus on 23. maaliskuuta klo 10 alkaen yliopiston päärakennuksen luentosalissa XII. Tarkastettava työ on nimeltään *Mielen kuvat Jumalasta. Psykoanalyttisen objektsuhdeteorian näkökulma jumalasuhteen mielikuvamaailmaan Suomen ev.lut. kirkon v. 1948 Kristinopin tarjoaman aineiston valossa*. Opponentteina toimivat prof. Heikki Kirjavainen (Helsinki) ja prof. Johannes Lehtonen (Kuopio). Kustoksena toimii apul. prof. Reijo Työrinoja. Tutkimus kuuluu teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian alaan.

Vierailuluentoja systemaattisen teologian laitoksella

Viimeinen tuomio vanhan kirkon
teologiassa

Professori Gerhard May (Mainz) pitää vierailunnon maanantaina 18.3. klo 12-14 systemaattisen teologian laitoksella, luentosali 6 (Aleksanterinkatu 7, 6. krs). Saksankielinen luento käsittelee viimeisiä tuomiota koskevia käsityksiä vanhassa kirkossa.

Rakkauden teologia ja filosofia

Professori Vincent Brümmer (Utrecht) pitää 6.-10. toukokuuta englanninkielisen luentosarjan (10 t) aiheesta *Theology and Philosophy of Love*. Kurssiin liittyy tutustuminen uusimpaan rakkauden teologiaa ja filosofiaa koskevaan kirjallisuuteen. Ilmoittautumiset 15.3. mennessä Systemaattisen teologian laitokselle, puh. 191 3031.

Kiinnostako Faith and Order?

Anna tietosi nuorten teologien tietopankkiin

Nuoremmille teologeille on avautunut uusi mahdollisuus tutustua Faith and Order -työskentelyyn. Kirkkojen maailmanneuvoston Faith and Order -sihteeristö on perustanut Geneven nuorten teologien tietopankin, johon kerätään tietoja ekumeenisesti suuntautuneista nuorista teologeista.

Faith and Order -sihteeristö pyrkii tietopankin avulla luomaan yhteyksiä nuoriin teologeihin. Alkuvaiheessa tietopankki palvelee lähinnä sihteeristön tarpeita. Jatkossa tietopankkilaisia ryhdyttäneen pitämään ajan tasalla komission työstä. Parhaassa tapauksessa pari tietopankkilaista vuodessa voi saada kutsun tarkkailijaksi komission kokoukseen tai johonkin erityiskonsultaatioon.

Kirkkomme on keräämässä tietoja nuorista teologeistaan, joita voitaisiin tarjota tietopankkiin. Tietopankkilaisella tulisi olla

- teologinen perustutkinto (TM),
- ikää enintään 35 vuotta,
- kirkollisia tehtäviä tai akateemisia jatko-opintoja,

- kiinnostusta kirkkojen välisiin suhteisiin,
- harrastusta ekumeeniseen teologiaan sekä
- kielitaitoa.

Jos olet kiinnostunut asiasta, lähetä Kirkon ulkoasiain osastolle englannin kielellä kahtena kappaleena vapaamuotoinen "Personal Data for Faith and Order Younger Theologians' Databank":

- henkilötiedot ja valokuva,
- yhteystiedot (ml. email!)
- luettelo kirkollisista tehtävistä,
- maininnat ekumeenisista yhteyksistä,
- perustiedot akateemisista opinnoista,
- 10 riviä omasta tutkimustyöstä,
- oma arvio kielitaidosta ja
- enintään 6000 merkin CV.

Teologiset asiat
Kirkon ulkoasiain osasto
PL 185
00161 Helsinki

Lisätietoja puhelinnumerosta
(90) 1802 353.

Haettavana olevat stipendit

Stipendier vid Nordiska ekumeniska rådet i Uppsala

Nordiska ekumeniska rådet, NER, som är ett samarbetsorgan mellan kyrkor, samfund och ekumeniska organisationer i Norden, ledigförklarar härmed två stipendier för hösten 1996 vid Nordiska ekumeniska rådet i Uppsala.

Stipendierna ger fri vistelse vid NER – kost och logi till självkostnadspris – och omfattar en tid av 4–8 veckor. Stipendierna avpassas efter stipendiaternas studie- och intresseinriktning.

Nordiska ekumeniska rådet förutsätter, att sökanden är aktiv medlem i ett kyrkosamfund och vill öka sina kunskaper i och erfarenheter av nordiskt och internationellt ekumeniskt arbete.

Ansökan skall vara Nordiska ekumeniska rådet till handa senast den 1 maj. Referenser erfordras.

Ytterligare upplysningar kan erhållas genom Nordiska ekumeniska rådets direktor Gunnel Borgegård.

Lisältietoja:

Kirkon ulkoasiain osasto
Teologiset asiat/Mari Kinnunen
PL 185
00161 Helsinki
p. 90-1802 353

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

A) Teologiset ja muut akateemiset stipendit

Luterilainen maailmanliitto tarjoaa akateemisia stipendejä ulkomaisia opintoja varten lukuvuodeksi 1997–1998. Stipendit myönnetään ensisijaisesti teologisen loppututkinnon suorittaneille, jotka haluavat tulla korkeamman tason teologian opettajiksi, valmistua kirkon erityistehtäviin, syventyä johonkin teologiseen tutkimusaiheeseen tai perehtyä johonkin eku-meeniseen kysymykseen. Stipendi voidaan myöntää myös muun akateemisen oppiarvon suorittaneelle edellyttäen, että stipendiprojekti ja sillä hankittu tieto palvelee kirkon toimintaa.

B) Käytännöllisluontoiset stipendit

Samoin tarjotaan yleensä kolmen kuu-kauden pituisia ulkomaisia stipendejä papeille ja maallikoille, jotka ovat täystoimisesta Suomen ev.lut. kirkon palveluksessa tai kirkon työhön läheisesti liittyvässä tehtävässä. Akateemista loppututkintoa ei vaadita. Stipendi suo mahdollisuuden tutustua tehokkaasti johonkin kirkollisen työn erityiskysymykseen tai

-alaan, jotta stipendin saaja voisi entistä tehokkaammin palvella kotikirkkoaan.

Molempiin stipendeihin sisältyvät opiskelumaksut, täysihoito, taskuraha sekä sairaus- ja tapaturmavakuutus.

Hakupaperit on palautettava viimeistään kuluvan vuoden syyskuun 15. päivään mennessä.

Yhdysvaltoihin

Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa tapahtuvaa opiskelua varten on haettavana stipendi seuraavaksi lukuvuodeksi. Stipendin tarkoitus on myös edistää Pohjois-Amerikan luterilaisuuden ja kirkollisen elämän tuntemusta. Stipendi kattaa asumis- ja opiskelukustannukset. Se sopii hyvin opintojensa loppuvaiheissa olevalle opiskelijalle tai vastavalmistuneelle. Hakuaika päättyy 18.4.1996.

Chicagon luterilaiseen teologiseen tiedekuntaan välitetään jatko-opiskelijoita 1–3 kk stipendijaksolle.

Stipendit eivät kata matkoja.

Eurooppaan

Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan

Edellytyksenä opiskelumaan kielen hallinta ja loppuvaiheessa olevat teologian opinnot. Stipendit sopivat myös vasta valmistuneelle. Stipendiaattijakso joko koko lukuvuosi tai 3–4 kk. Hakuaika puoli vuotta ennen aiottua opintojen alkamista (= lukukauden alkua).

Baijerin maakirkko Saksassa myöntää kirkollemme vuosittain 8–10 stipendiiä

Erlangeniin. Stipendi käsittää 1–2 kk opinnot Erlangenissa tai Münchenissä tai kuukauden kielikurssin Erlangenissa. Stipendi kattaa asumisen ja opinnot, muttei matkoja. Stipendi on tarkoitettu jatko-opintojen harjoittajille. Hakuaika seuraavaa kalenterivuotta varten kuluvaan vuoden syyskuun 15. päivään mennessä.

Lähempiä tietoja kaikista näistä stipendeistä ja hakuprosessista on saatavissa **Kirkon ulkoasiain osastosta/Teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 90-1802 353 (Mari Kinnunen) tai 90-1802 287 (Minna Väliaho).**

RESEPTIO ?????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritasoan etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiain toimiston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUS-
LEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/ KIRKKOHALLITUKSEN
ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 Helsinki

(Hyvä opiskelijatilaaja! Mikäli osoitteesi vaihtuu tai haluat lopettaa Reseption tilauksen, pyydämme sinua ystävällisesti ilmoittamaan: toimistosihteeri Anne Nousiainen, Systemaattisen teologian laitos, Aleksanterinkatu 7 PL 33, 00014 Helsingin yliopisto, p. 90-1912 3030)